

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

«Η τουριστική υποδομή και η αξιοποίηση των
τουριστικών πόρων στο Νομό Ηλείας»

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΛΟΥΚΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ , ΔΕΜΕΚΑ ΘΕΟΔΩΡΑ ,
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΡΙΦΤΑΚΗ**

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ 2015

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ευκαιρία της ολοκλήρωσης των σπουδών μας στο τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους ανθρώπους που μας βοήθησαν να φτάσουμε μέχρι αυτό το σημείο.

Καταρχάς θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον επιβλέποντα Καθηγητή μας Κύριο Παναγόπουλο Αναστάσιο για την δυνατότητα που μας πρόσφερε να ασχοληθούμε με ένα τόσο ενδιαφέρον θέμα και για την αμέριστη βοήθεια του στο εγχείρημά μας.

Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους καθηγητές μας για τις γνώσεις που μας μεταλαμπαδεύσανε και ιδιαιτέρως την Κυρία Παναγιώτα Δροσοπούλου για την σημαντική βοήθειά της στην αποπεράτωση των σπουδών μας.

Ευαγγελία Λούκου

«Στους γονείς μου για την υποστήριξή τους»

Δεμέκα Θεοδώρα

«Στην μνήμη του αδερφού μου Ιωάννη και του πατέρα μου Παναγιώτη»

Πριφτάκη Αναστασία

« Στην Νότα Δροσοπούλου για το παρακινητικό της πείσμα»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία τέθηκε ως στόχος η διερευνητική μελέτη γύρω από τα θέματα της Τουριστικής κίνησης στο Ν. Ηλείας. Πιο συγκεκριμένα, πρωταρχικός σκοπός ήταν η ενημέρωση των ζητημάτων του τουρισμού και η ανασκόπηση των διαφόρων ειδών που τον διακρίνουν, πάντα με κύριο γνώμονα την μελέτη για τον Νομό Ηλείας.

Έγινε εμπειριστατωμένη έρευνα στο διαδίκτυο και στην διαθέσιμη βιβλιογραφία, ώστε ,τελικά, να επιτευχθεί η παρουσίαση των στατιστικών στοιχείων , μέσω των οποίων θα προβληθεί η καθολική εικόνα της τουριστικής κίνησης του υπό μελέτη Νομού . Σε αυτό το σημείο , είναι πρόπον να ειπωθεί ότι, κομβικό ρόλο στην περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη , παίζουν οι διαφόρων τύπων μεταλλαγές των χωροταξικών στοιχείων , με κύριο στόχο την ορθή διαχείριση των υποδομών , οι οποίες συνδέονται άμεσα με την τουριστική διακίνηση.

Λέξεις κλειδιά:

Τουρισμός , Νομός Ηλείας, Τουριστική οικονομία, Τουριστική ανάπτυξη ,Υποδομές,

Πολιτιστικοί πόροι , Φυσικοί πόροι

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η βιομηχανία του τουρισμού θεωρείται ο σημαντικότερος κλάδος ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η χώρα , ενώ βρίσκεται σε οικονομικό τέλμα , εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και του μνημονιακού καθεστώτος από τα μέσα του 2008, διατηρεί σε υψηλά επίπεδα τα ποσοστά αφίξεων τουριστών.

Σε όλη την έκταση αυτής της πτυχιακής εργασίας θα ειπωθούν γενικές έννοιες , οι οποίες άπτονται των θεμάτων του τουρισμού , με απώτερο , πάντα , σκοπό τον προσδιορισμό της τουριστικής κίνησης της Ελλάδας γενικά και ειδικά μελετώντας τα στοιχεία του Νομού Ηλείας . Η μελέτη έγινε για τις χρονιές από το 2008 έως το 2014, για τις οποίες υπάρχουν στατιστικά στοιχεία που αφορούν την τουριστική κίνηση. Πέραν της μέτρησης της προέλευσης των τουριστών στον υπό μελέτη Νομό , σωστό είναι να παρουσιαστούν και οι υπάρχουσες υποδομές για την ορθή φιλοξενία των ξένων .

Η εργασία είναι διαρθρωμένη σε 5 ενότητες-κεφάλαια στα οποία :

- Ø Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλυθεί η έννοια του τουρισμού και θα παρουσιαστούν οι διάφοροι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την τουριστική κίνηση .

- Ø Στο δεύτερο κεφάλαιο θα μελετηθεί ο τρόπος της διάρθρωσης και διαχείρισης του τουρισμού στον ελλαδικό χώρο και η θέση που κατέχει η Ελλάδα στον τομέα της τουριστικής αγοράς .

- Ø Στο τρίτο κεφάλαιο θα γίνει μία πρώτη επαφή και γνωριμία με τον Νομό Ηλείας , με κύριο γνώμονα την παρουσίαση των πολιτιστικών και φυσικών πόρων ώστε να γίνει κατανοητός ο λόγος που βρίσκεται στην προτίμηση των τουριστών.

- Ø Στο τέταρτο κεφάλαιο θα γίνει η αξιολόγηση των τουριστικών πόρων του Νομού , μέσω της συγκεντρωτικής μελέτης των στατιστικών στοιχείων του τουρισμού και των υποδομών του.

- Ø Στο πέμπτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις προβλέψεις της τουριστικής δραστηριότητας και θα προταθούν μέτρα για την περαιτέρω αύξηση της τουριστικής κίνησης στον Νομό Ηλείας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σελ 3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	σελ 4
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	σελ 6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο :Ανάλυση της έννοιας του Τουρισμού

Εισαγωγή	σελ 8
1.1)Εισαγωγή στην έννοια του τουρισμού	σελ 9
1.2)Κατηγοριοποίηση του τουρισμού	σελ 11
1.3) Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	σελ 15
1.4)Παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση	σελ 21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο:Μελέτη του τουρισμού της Ελλάδας

Εισαγωγή – Ιστορική αναδρομή	σελ 30
2.1) Το Ελληνικό Τοπίο	σελ 32
2.2)Ο Τουρισμός της Ελλάδας	σελ 32
2.3) Τουριστική ανάπτυξη	σελ 36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο :Μελέτη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων του Νομού Ηλείας

Εισαγωγή	σελ 39
3.1) Περιγραφή του νομού Ηλείας	σελ 39
3.2) Ιστορική αναδρομή	σελ 40
3.3)Γεωγραφικός – γεωφυσικός προσδιορισμός και πληθυσμιακά στοιχεία ..σελ	57
3.4)Βιώσιμη ανάπτυξη του Νομού Ηλείας	σελ 61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο :Αξιοποίηση τουριστικών πόρων του Νομού Ηλείας

Εισαγωγή.....	σελ 65
4.1) Τα κύρια τουριστικά καταλύματα	σελ 66
4.2)Ανάλυση τουριστικής κίνησης	σελ 69
4.3)Τουριστική υποδομή	σελ 71

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο :Προοπτικές τόνωση της τουριστικής κίνησης

Εισαγωγή	σελ 80
5.1)Το τουριστικό Μάρκετινγκ	σελ 81
5.2)Εταιρική κοινωνική ευθύνη και «πράσινα ξενοδοχεία» στο νομό Ηλείας ..σελ	84

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ 92
--------------------	--------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ 94
--------------------	--------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	σελ 99
-----------------	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο :

Ανάλυση της έννοιας του Τουρισμού

Εισαγωγή

Η σημαντικότητα του τουρισμού στην παγκόσμια οικονομία , με άμεση επίδραση στην ανάπτυξη των σύγχρονων κοινωνικών , πολιτισμικών και πολιτικών θεσμών , είναι κυριολεκτικά αδιαμφισβήτητη . Τα τελευταία χρόνια , όλο και περισσότεροι οικονομικοί αναλυτές και οικονομολόγοι , ασχολούνται με τα θέματα του τουρισμού , μετρώντας τους οικονομικούς δείκτες .¹ Απώτερος στόχος τους είναι η κατανόηση ,σε μεγάλο βαθμό, της σύνδεσης – συσχέτισης της μεταβλητότητας των δεικτών της τουριστικής κίνησης αναφορικά με την ανακάλυψη των ποσοτικών και των ποιοτικών μεταβλητών .²

Στην βιβλιογραφική οικονομετρία μπορεί να παρατηρηθεί μια ποικιλότητα στα αποτελέσματα τα οποία έχουν εξαχθεί και κάποιος θα μπορούσε να αναφέρει ότι δεν είναι σωστό να συγκρίνονται ανομοιογενή πράγματα. Σε αυτό το σημείο πρέπει να ειπωθεί ότι η έννοιά του τουρισμού είναι μία, αλλά ο όρος της τουριστικής ζήτησης – κίνησης διαφοροποιείται σε σχέση με κάποιες παραμέτρους , όπως το είδος του τουρισμού ή ακόμα και η χώρα επιλογής . Ακολουθώντας αυτό τον δρόμο, οι οικονομολόγοι – μελετητές , είναι χρήσιμο να είναι σε θέση να διαφοροποιούν τις

¹ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1996) “Τουριστική Πολιτική” εκδόσεις Interbooks Αθήνα

² Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β΄ έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

σταθερές , ανάλογα με τη σύνδεση των χωρών προέλευσης και προορισμού των τουριστών , των προσδοκιών των τουριστών και άλλων παραγόντων που θα αναφερθούν παρακάτω . Σήμερα έχουν ήδη αναπτυχθεί μοντέλα για την εύρεση της σχέσης αλληλεπίδρασης των διαφόρων παραγόντων , οι οποίοι άπτονται στα θέματα της τουριστικής κίνησης .³

1.1) Εισαγωγή στην έννοια του τουρισμού

Στην σημερινή εποχή , η έννοια του Τουρισμός δεν αφορά , μονάχα , την οριοθέτηση μίας οικονομικής δραστηριότητας αλλά μία γενικευμένη προσέγγιση της παγκόσμιας φιλίας , ενός περιβάλλοντος ειρηνικής επικοινωνίας και αλληλοβοήθειας⁴. Αντικατοπτρίζει τον τρόπο διαχείρισης του ελεύθερου χρόνου υπό το πρίσμα της κοινωνικής παροχής , ένα γεγονός το οποίο είναι ικανό να συμβάλει στη ψυχολογική ισορροπία των συμβαλλόμενων.

Ωστόσο , φυσικά και ο τουρισμός αποτελεί τον σημαντικότερο κλάδο της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας ως ο κύριος παράγοντας του οικονομικού όρου του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος σε διεθνές επίπεδο. Η συμβολή αυτή παρατηρείται στους διάφορους τομείς της οικονομίας της κάθε χώρας , όπως στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας , αύξηση του εισοδήματος, διεύρυνση του κλάδου των επενδύσεων . Σημαντικό στοιχείο που πρέπει να αναφερθεί , είναι ευρύτερη ανάπτυξη της οικονομίας , όχι μόνο των επαγγελματιών που ασχολούνται άμεσα με

³ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1991) «Τουριστική»

⁴ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1991) “Τουριστική

τον τουρισμό (πχ πρακτορεία ταξιδιών, ξενοδοχεία) , αλλά και στα επαγγέλματα, τα οποία δεν έχουν καμία άμεση ή έμμεση σύνδεση με τον τουρισμό(πχ, υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι). Είναι κατανοητό ότι αυτό συμβαίνει εξαιτίας της γενικευμένης ύπαρξης χρήματος στην αγορά και η διακίνησή του είναι εμφανής .⁵

Η σύγχρονη άποψη αναφορικά με την διαρκή επέκταση του τουρισμού την τελευταία 20ετία , μπορεί να θεωρηθεί ότι βασίζεται στην ποιότητα, την πιστοποίηση, την διαφοροποίηση των τουριστικών υπηρεσιών, τη μεταξύ τους σύνδεση τους με την τοπική οικονομία και την ολοκλήρωση μιας σειράς υλικοτεχνικών έργων , τα οποία περικλείουν τις υπάρχουσες και μελλοντικές ανάγκες υποδομών και το περιβάλλον. Κατά αυτή τη συλλογιστική πορεία , ο τουρισμός σήμερα διακατέχει τον ισχυρότερο τίτλο στην διεθνή οικονομική δραστηριότητα, παραμερίζοντας με ευκολία τους κολοσσούς της αυτοκινητοβιομηχανίας , των καυσίμων και των αλυσίδων διακίνησης τροφίμων.⁶

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω , η τουριστική βιομηχανία αντιπροσωπεύει μεγάλο ποσοστό του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Προϊόντος των χωρών , σε επίπεδα που αγγίζουν και το 20%. Στο υπό ανάπτυξη μακροοικονομικό περιβάλλον, το οποίο βρίσκεται σε «εμβρυικό» στάδιο, ο τουρισμός είναι το μέσο της επίτευξης της επιτυχίας στην κοινωνική ευημερία κάθε χώρας. Η Ευρώπη, θεωρείται ο πρωταρχικός τουριστικός προορισμός παγκοσμίως, με την τουριστική κίνηση να αγγίζει το ποσοστό του 65%, εξαιτίας των ποικίλων πολιτιστικών και φυσικών πόρων που διαθέτει ανά χώρα . Με την διεύρυνση των χωρικών συνόρων της Ευρωπαϊκής

⁵ Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

⁶ Ανδριώτης, Κ. (2005) Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός. Αθήνα

Ένωσης , έχει παρατηρηθεί αύξηση των πακέτων προσφορών προς το τουριστικό κοινό , και μία ανάδειξη της ποικιλομορφίας των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων , καθώς υπάρχει η δυνατότητα προσφοράς πολυάριθμων φυσικών και πολιτιστικών θεμάτων , άξια για την πρόκληση του ενθουσιασμού και του ενδιαφέροντος . Το κάθε άτομο ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του , το δημογραφικό – κοινωνικό – οικονομικό του υπόβαθρο έχει την δυνατότητα να αξιοποιήσει το τον ελεύθερο χρόνο του , επιλέγοντας το είδος της ψυχαγωγίας του, το χρόνο που θα διαθέσει και τον τόπο που εκείνος πιστεύει ότι θα του χαρίσει ευδαιμονία.

1.2)Κατηγοριοποίηση του τουρισμού

1.2.1) Μαζικός - ατομικός τουρισμός:

Ø Ως μαζικός τουρισμός ορίζεται η ομαδική συμμετοχή των τουριστών στις διάφορες δραστηριότητες κατά την διάρκεια του ταξιδιού. Ουσιαστικά αφορά τον τρόπο διεξαγωγής του ταξιδιού ,από την επιλογή του τόπου έως το κατάλυμα που θα φιλοξενηθούν οι επισκέπτες . Το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίζεται το νέο – είδος του τουρισμού , το οποίο αναπτύσσεται και υιοθετείται μέσα σε πολύ γρήγορο χρονικό διάστημα

Στην εποχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης ο «μαζικός τουρισμός» μπορεί να θεωρηθεί ο κυριότερος ένοχος της καθώς δεν αποτελεί μια φιλική

προς το περιβάλλον βιομηχανία , με κύριες συνέπειες την εξάντληση των φυσικών πόρων.⁷

Ø Ο ατομικός τουρισμός, εκ διαμέτρου αντίθετος από τον μαζικό, αφορά μια εκτεταμένη – γενικευμένη ατομική οργάνωση και ,τελικώς, την εκτέλεση του ταξιδιού από μέρους των τουριστών. Η κατηγορία αυτή των ταξιδιωτών επιλέγει ατομικά- ιδιωτικά μέσα μετακίνησης, όπως τα αυτοκίνητα, τα θαλαμηγά σκάφη , τόσο ως μέσα μετάβασης, όσο και μετακίνησης κατά την διάρκεια των διακοπών. Αυτό το είδος του τουρισμού χαρακτηρίζεται ως περιηγητικός

1.2.2) Εσωτερικός - εξωτερικός τουρισμός

Ø Ο εσωτερικός τουρισμός αφορά την μετακίνηση και την διεξαγωγή ταξιδιών του ντόπιου πληθυσμού μιας χώρας , δηλαδή μέσα στα φυσικά της όρια της επικράτειά της.⁸ Αυτή η κατηγορία τουρισμού σηματοδοτεί κομβικές οικονομικές και άλλες ωφέλειες για τη χώρα , στην οποία επιτελείται , με χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφοράς την διατήρηση και διακίνηση του

⁷ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1991) “Τουριστική

⁸ Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

συναλλάγματος στο εσωτερικό της χώρας , γεγονός που συμβάλει στην άμεση ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας.

Για την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού , πρέπον είναι να δημιουργηθούν κατάλληλες και φυσικά οικονομικά προσιτές υποδομές φιλοξενίας .

- Ø Ο εξωτερικός τουρισμός διενεργείται από άτομα , τα οποία είναι μόνιμοι κάτοικοι μιας άλλης χώρας(πέραν του προορισμού του ταξιδιού τους) και επιλέγουν να επισκεφτούν κάποια άλλη χώρα για την πλήρωση των τουριστικών τους σκοπών , προς ικανοποίηση των ατομικών τους αναγκών ή επιθυμιών. Αυτό το είδος του τουρισμού χαρακτηρίζεται ως ενεργητικός τουρισμός⁹.

1.2.3) Συνεχής - εποχιακός τουρισμός

- Ø Ο τουρισμός που χαρακτηρίζεται ως συνεχής , εξ ορισμού είναι εκείνος που έχει διάρκεια σε όλο το έτος , πράγμα που σημαίνει ότι δεν υφίσταται επιρροή των δραστηριοτήτων από τις κλιματικές συνθήκες , που επικρατούν στον τουριστικό προορισμό , ανά εποχή του χρόνου. Σε αυτό το είδος του τουρισμού περιλαμβάνονται όλες οι κατηγορίες τουρισμού κινήτρων, όπως για παράδειγμα ο μορφωτικός τουρισμός ή/και ο συνεδριακός

⁹ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1991) “Τουριστική

Ø Ο εποχιακός τουρισμός, φυσικά , επιτελείται ανάλογα με την επιλογή δραστηριότητας , με βάση τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν .
Παράδειγμα , κάποιος δεν θα επέλεγε να πάει για σκι ή ορειβασία στις Άλπεις κατά την διάρκεια του καλοκαιριού. Αυτό το είδος του τουρισμού περιλαμβάνει τον γενικό καλοκαιρινό τουρισμό , τον τουρισμό των χειμερινών σπορ και διάφορα παρεμφερή είδη

1.2.4) Στατικός - κινητικός τουρισμός

Τα δύο αυτά είδη του τουρισμού χαρακτηρίζονται αναφορικά με την κινητικότητα , η οποία θα διενεργηθεί κατά την παραμονή του τουρίστα στον προορισμό ταξιδιού.¹⁰ Αν οι διακοπές του χαρακτηριστούν από έντονη κινητικότητα για την γνωριμία του τόπου που επισκέπτεται τότε θεωρείται κινητικός τουρισμός . Στην αντίθετη περίπτωση που ο επισκέπτης επιλέγει να χαλαρώσει στο κατάλυμα της επιλογής του , χωρίς εκτεταμένες μετακινήσεις , τότε θεωρείται ότι εκτελεί στατικό τουρισμό.¹¹

1.2.5) Νεανικός - τρίτης ηλικίας τουρισμός

Τέλος με κύριο παράγοντα κριτικής διάκρισης την ηλικία των ταξιδιωτών , διαμορφώνονται δύο κατηγορίες τουρισμού ¹².

¹⁰ Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

¹¹ Ανδριώτης, Κ. (2005) Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός. Αθήνα

¹² Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

- Ø Ο νεανικός τουρισμός εμπειρέχει την άτομα μεταξύ 18-50 ετών , τα οποία προτιμούν μορφές τουρισμού όπως, χειμερινά σπορ, συμμετοχή σε εκδηλώσεις – φεστιβάλ . Οι νέοι επιλέγουν προορισμούς , στους οποίους θα έχουν την δυνατότητα να ζήσουν έντονες στιγμές για την ικανοποίηση των αναγκών τους. Για παράδειγμα, οι νέοι δεν θα επέλεγαν μέρη όπου επικρατεί ήσυχο κλίμα. Ο νεανικός τουρισμός συγκαταλέγεται στον κινητικό τουρισμό, που αναφέραμε παραπάνω .
- Ø Όπως είναι φυσικό οι ηλικιωμένοι προτιμούν την άνεση στα ταξίδια τους , η οποία θα περιλαμβάνει ήρεμες , μικρές μετακινήσεις και ήσυχα καταλύματα , μακριά από τους «θορύβους» της νεολαίας . Επιπροσθέτως προτιμούν τα οργανωμένα ταξίδια με συμμετοχή σε μεγάλες ομάδες , οι οποίες επιτελούν ιαματικό , πολιτιστικό και θρησκευτικό τουρισμό

1.3) Εναλλακτικές μορφές τουρισμού

1.3.1) Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός συνδέει αρμονικά τη διασκέδαση και την ελαφρότητα , που αναζητεί ο άνθρωπος στις διακοπές του με την ενασχόληση του με τις διάφορες αγροτικές εργασίες¹³ . Είναι ένα είδος διακοπών , μία ιδέα που ξεκίνησε από τους ιδιοκτήτες και καλλιεργητές της γης. Αυτό το είδος του τουρισμού απευθύνεται σε άτομα , τα οποία αποζητούν να ζήσουν , έστω και για μικρό χρονικό διάστημα , την χαρά να έρχεσαι σε επαφή με την φύση και το περιβάλλον , προσφέροντας ταυτόχρονα βοήθεια στους αγρότες.¹⁴

Συνήθως ο αγροτουρισμός χωρίζεται σε με δύο διαφορετικές κατηγορίες :

- Στην πρώτη κατηγορία , όπου οι τουρίστες διαμένουν ως φιλοξενούμενοι σε διάφορα αγροκτήματα, στα οποία συμμετέχουν στις αγροτικές δραστηριότητες των αγροτών και των κτηνοτρόφων. Με αυτό τον τρόπο έχουν την δυνατότητα να δοκιμάσουν τα τοπικά προϊόντα και να έρθουν σε άμεση επαφή με τα ήθη και έθιμα της αγροτικής ζωής .
- Στη δεύτερη κατηγορία αγροτουρισμού , οι τουρίστες διαμένουν σε εξοχικές κατοικίες , χωρίς απαραίτητα να έρχονται σε άμεση επαφή με την αγροτική – κτηνοτροφική ζωή .

¹³ Πατσουράτης Β.(2002), «Η ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού τουριστικού τομέα», Αθήνα: Επτάλοφος

¹⁴ Κοκκώσης. & Τσάρτας, (1999). Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό. Πάτρα: ΕΑΠ.

1.3.2)Μορφωτικός τουρισμός

Αυτό το είδος του τουρισμού επιλέγεται από άτομα , τα οποία έχουν σαν στόχο την παρακολούθηση διαφόρων πολιτιστικών γεγονότων και την επίσκεψη σε μουσεία , συνδυάζοντας την πολιτιστική παράδοση και τα αξιοθέατα με παράλληλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες (εκμάθηση γλώσσας, σεμινάρια οικονομικού και επιχειρηματικού ενδιαφέροντος).¹⁵

Μέσω αυτό του είδους τουρισμού υπάρχει η δυνατότητα να συνδυαστεί η κλασική τουριστική υποδομή (ξενοδοχεία, εστιατόρια) και η ειδική πολιτιστική

¹⁵ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1991) “Τουριστική Οικονομία” Τόμος Α εκδόσεις Interbooks Αθήνα

υποδομή (πολιτιστικές και μορφωτικές εκδηλώσεις, βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικό προσωπικό, εκπαιδευτικά ιδρύματα)

1.3.3) Τουρισμός υγείας

Μια ακόμα μορφή τουρισμού, η οποία απευθύνεται σε άτομα τρίτης ηλικίας , είναι ο τουρισμός υγείας . Τα άτομα αυτά αποζητούν ηρεμία , χαλάρωση και ταυτόχρονα μια εναλλακτική θεραπεία ,για την αποκατάσταση τόσο των σωματικών όσο και των ψυχολογικών τους τραυμάτων . Κύριο χαρακτηριστικό αυτής της μορφής τουρισμού αποτελεί η ύπαρξη των κατάλληλων φυσικών πόρων που θα προσελκύσουν τους τουρίστες (φυσικές ιαματικές πηγές).¹⁶

¹⁶ Ανδριώτης, Κ. (2005) Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός. Αθήνα\

1.3.4) Θρησκευτικός τουρισμός

Αποτελεί ένα είδος τουρισμού μικρής συνήθως διάρκειας Είναι τουρισμός μικρής διάρκειας και απευθύνεται σε άτομα , τα οποία αποζητούν συμμετοχή σε θρησκευτικές εκδηλώσεις ή τελετές για την εκπλήρωση τάματος.¹⁷

Ο θρησκευτικός τουρισμός , είναι πρόπον να είναι ιδιαίτερα προσιτός σε όλους , καθώς απευθύνεται σε άτομα , τα οποία ανήκουν σε μεσαία και χαμηλά κοινωνικά στρώματα. Τα ενώ τα οικονομικά οφέλη είναι πολύ μεγάλα για τους θρησκευτικούς τόπους , διότι ο τουρισμός αυτός διενεργείται καθόλη την διάρκεια του έτους όλες τις εποχές του χρόνου, ενώ φυσικά παρουσιάζει μεγάλες κορυφώσεις σε τοπικές – θρησκευτικές εορτές .

¹⁷ Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

1.3.5) Επαγγελματικός τουρισμός

Στην κατηγορία του τουρισμού , ο οποίος ονομάζεται επαγγελματικός, το άτομο –επισκέπτης , δεν έχει σαν στόχο την αναψυχή ή την ξεκούραση , αλλά ταξιδεύει για πλήρωση των επαγγελματικών του καθηκόντων .¹⁸

Ο επαγγελματικός τουρισμός αποτελεί ξεκάθαρα , ένα είδος εναλλακτικού τουρισμού , καθώς τα ταξίδια που επιτελούνται , εκτός του επαγγελματικού χαρακτήρα τους , μπορούν να βοηθήσουν τον άνθρωπο στον εμπλουτισμό των γνώσεων του , όπως μέσω της παρακολούθησης ενός συνεδρίου , ή την επέκταση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων . Σημειώνεται ότι σε κάποιες περιπτώσεις

¹⁸ Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

μπορεί το άτομο να εκμεταλλευτεί κάποιο ενδεχόμενο διάλλειμα από τα καθήκοντα του για να χαλαρώσει και να διασκεδάσει.¹⁹

1.4) Παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση

Η κατανόηση της διεθνούς ζήτησης τουρισμού κρίνεται ως μεγάλης σημασίας. Ως εμπορική και οικονομική δραστηριότητα ο τουρισμός έχει προσελκύσει αυξανόμενη προσοχή.²⁰ Τα θέματα του ισοζυγίου πληρωμών, ο στρατηγικός προγραμματισμός, ο προγραμματισμός προβλέψεων και τα προγράμματα Μάρκετινγκ των διεθνών τουριστικών γραφείων βασίζονται στην κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν τη διεθνή ζήτηση τουρισμού.²¹

Είναι προφανές ότι οι επιλογές των τουριστών διαμορφώνονται μέσα από την επιρροή μιας ποικιλίας παραγόντων. Η θεωρία που εξηγεί τις τουριστικές ροές μεταξύ της χώρας προέλευσης και προορισμού βασίζεται στην συνάρτηση ζήτησης. Το προϊόν που προκύπτει από τη ζήτηση τουρισμού είναι η επιθυμία των ανθρώπων να ταξιδέψουν σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Από την πλευρά των χωρών υποδοχής, η τουριστική ζήτηση αντιπροσωπεύει το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που οι επισκέπτες αποκτούν κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου της παραμονής του.²² Ως τουριστική ζήτηση ορίζεται η ποσότητα του συνόλου των τουριστικών προϊόντων που οι καταναλωτές είναι πρόθυμοι να αποκτήσουν κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου και υπό

¹⁹ Ανδριώτης, Κ. (2005) Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός. Αθήνα

²⁰ Law, R., Pine, R., 2004. Tourism demand forecasting for the tourism industry: A neural network approach. 121-139.

²¹ Ανδριώτης, Κ. (2005) Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός. Αθήνα

²² Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1996) “Τουριστική Πολιτική” εκδόσεις Interbooks Αθήνα

ορισμένες προϋποθέσεις που ελέγχονται από τους επεξηγηματικούς παράγοντες που χρησιμοποιούνται στην τουριστική ζήτηση.²³

Τα τελευταία χρόνια ένας μεγάλος αριθμός εμπειρικών μελετών για την τουριστική ζήτηση και των παραγόντων που την καθορίζουν έχει πραγματοποιηθεί.²⁴ Κάθε μια από τις μελέτες αυτές παρέχει μια πολύτιμη συμβολή στον προσδιορισμό των παραγόντων που επηρεάζουν σε διαφορετικούς βαθμούς τη ζήτηση τουρισμού. Μια πληθώρα καθοριστικών παραγόντων έχουν εξεταστεί και τα συμπεράσματα που προέκυψαν διαφέρουν αρκετά από τη μία μελέτη στην άλλη.²⁵ Η κλασσική οικονομική θεωρία υποδηλώνει πως οι σημαντικότεροι προσδιοριστικοί παράγοντες της τουριστικής ζήτησης είναι οι οικονομικοί παράγοντες όπως το εισόδημα των τουριστών και οι τιμές των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, οι οποίοι λειτουργούν καταλυτικά αποτρέποντας συνήθως την πρόθεση για τουριστικό ταξίδι, αλλά και άλλοι μη ποσοτικοί παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις προτιμήσεις των τουριστών. Κάθε ένας από τους παράγοντες αυτούς επηρεάζει διαφορετικούς ανθρώπους και με διαφορετικούς τρόπους και ένταση, οι οποίοι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

²³ Χρήστου, (1999) “Έρευνα Τουριστικής Αγοράς” εκδόσεις Interbooks Αθήνα

²⁴ Ανδριώτης, Κ. (2005) Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός. Αθήνα

²⁵ Law, R., Pine, R., 2004. Tourism demand forecasting for the tourism industry: A neural network approach. 121-139.

1.4.1) Οικονομικοί παράγοντες

1)Εισόδημα

Η ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου είναι απόρροια του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων των χωρών προέλευσης των τουριστών. Μάλιστα το ποσοστό αναχώρησης για διακοπές σχετίζεται άμεσα με το επίπεδο του εισοδήματος και αυξάνεται παράλληλα με τις αυξήσεις του. Από πολλούς μελετητές το εισόδημα έχει προσδιοριστεί ως ο σημαντικότερος προσδιοριστικό παράγοντας της τουριστικής ζήτησης.²⁶ Οι αλλαγές στο εισόδημα των καταναλωτών μπορεί να προκαλέσουν αλλαγές στη ζήτηση των προϊόντων, καθώς αυξάνεται η αγοραστική τους δύναμη. Όσο μεγαλύτερο είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα μια χώρας, τόσο πιο πιθανόν είναι οι πολίτες της να μπορούν να αγοράζουν ταξιδιωτικές υπηρεσίες στο εξωτερικό. Επομένως, η αγοραστική δύναμη των εν δυνάμει ταξιδιωτών συνδέεται άμεσα και αποτελεί κυρίαρχο παράγοντα των τουριστικών εισροών, ενώ η αιτιακή τους σχέση αναμένεται να είναι ισχυρή.

Αν η αύξηση των δαπανών για ένα προϊόν υπερέχει της αύξησης του εισοδήματος, το προϊόν αυτό θεωρείται ως προϊόν πολυτελείας. Ένα τέτοιο προϊόν είναι και ο τουρισμός. Η εισοδηματική ελαστικότητα της ζήτησης μας βοηθά να διακρίνουμε μεταξύ διαφορετικών τύπων προϊόντων.²⁷ Η εισοδηματική ελαστικότητα ορίζεται ως τη ποσοστιαία αλλαγή της ζήτησης δια του ποσοστού της αλλαγής του εισοδήματος. Οι κατώτεροι τύποι προορισμού παρουσιάζουν αρνητική εισοδηματική ελαστικότητα. Η παρουσία, αντίθετα, θετικής εισοδηματικής ελαστικότητας υποδηλώνει “κανονικούς” τουριστικούς προορισμούς, οι οποίοι μπορεί να θεωρηθούν

²⁶ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1991) “Τουριστική Οικονομία” Τόμος Α εκδόσεις Interbooks Αθήνα

²⁷ Law, R., Pine, R., 2004. Tourism demand forecasting for the tourism industry: A neural network approach. 121-139.

ως προορισμοί πολυτελείας, αν η εισοδηματική τους ελαστικότητα υπερβαίνει τη μονάδα. Λαμβάνοντας υπόψη τη φύση του διεθνούς τουρισμού, ο οποίος θεωρείται προϊόν πολυτελείας, αναμένεται μια πλειοψηφία των θετικών εισοδηματικών ελαστικότητων που υπερβαίνουν τη μονάδα .²⁸

Οι αποφάσεις όμως σχετικά με την πραγματοποίηση των διακοπών λαμβάνονται στην αρχή του χρόνου ή και νωρίτερα. Επομένως, είναι εύλογο μία μεγάλη αύξηση στα εισοδήματα σε ένα έτος, να ακολουθηθεί από μια εντυπωσιακή αύξηση στη ζήτηση του τουρισμού στον επόμενο χρόνο. Επομένως, η τουριστική ζήτηση αναμένεται να επηρεάζεται όχι μόνο από τις τρέχουσες τιμές του εισοδήματος, αλλά και από το εισόδημα προηγούμενων περιόδων. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως οι αλλαγές στο εισόδημα μπορεί να απαιτούν κάποιο χρόνο μέχρι να επηρεάσουν τη ζήτηση του τουρισμού .²⁹

2) Διακύμανση τιμών

Η τουριστική αγορά, όπως οποιαδήποτε άλλη αγορά, παρουσιάζεται ιδιαίτερα ευαίσθητη στις τιμές και τις διακυμάνσεις τους, οι οποίες αποτελούν τον δεύτερο κατά σειρά σημαντικότητας προσδιοριστικό παράγοντα της τουριστικής ζήτησης μετά το εισόδημα.³⁰ Για ένα προϊόν όπως ο διεθνής τουρισμός, η μεταβλητή της τιμής είναι πολύπλοκη και πολύ δύσκολη να προσδιοριστεί αφού είναι συνάρτηση του συνολικού μείγματος των αγαθών και υπηρεσιών που καταναλώνονται από τον κάθε τουρίστα. Το κόστος των αγαθών και υπηρεσιών που αγοράζονται στον προορισμό, το κόστος μεταφοράς από την χώρα προέλευσης στη χώρα προορισμού, οι τιμές των υποκατάστατων και συμπληρωματικών προϊόντων (προορισμών) και οι αλλαγές στις

²⁸ Βαρβαρέσος Σ (1999), «Τουρισμός, οικονομικές προσεγγίσεις», Αθήνα: Προπομπός.

²⁹ Βαρβαρέσος Σ (1999), «Τουρισμός, οικονομικές προσεγγίσεις», Αθήνα: Προπομπός.

³⁰ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1991) “Τουριστική Οικονομία” Τόμος Α εκδόσεις Interbooks Αθήνα

συναλλαγματικές ισοτιμίες επηρεάζουν με διαφορετικό τρόπο και βαρύτητα την απόφαση του τουρίστα να ταξιδέψει.³¹

3)Κόστος μεταφοράς

Ένα συστατικό της τελικής τιμής που οι καταναλωτές πρέπει να πληρώσουν για το προϊόν του τουρισμού είναι το κόστος μεταφοράς και αναφέρεται στις δαπάνες του μετά επιστροφής ταξιδιού μεταξύ της χώρας προέλευσης και των χωρών προορισμού. Σε αντίθεση με τα άλλα προϊόντα, ο καταναλωτής (τουρίστας) πρέπει να μεταφερθεί στο προϊόν (προορισμό) και όχι το αντίστροφο. Αλλαγές στο κόστος ταξιδιού μπορούν να προκαλέσουν σημαντικές μεταβολές στη ζήτηση τουρισμού. Επομένως, μια αύξηση του κόστους μεταφοράς αναμένεται να προκαλέσει μείωση του διεθνούς τουρισμού .

1.4.2)Πολιτικοί και διεθνείς παράγοντες

Διάφοροι πολιτικοί και διεθνείς παράγοντες επηρεάζουν το διεθνή τουρισμό, ασκώντας άλλοτε θετικές και άλλοτε αρνητικές επιδράσεις. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα, η πολιτική αστάθεια στο εσωτερικό μιας χώρας, οι δραστηριότητες βίας και πολέμου κ.α. αποτελούν αποτρεπτικό παράγοντα στην απόφαση του τουρίστα να ταξιδέψει προς ένα συγκεκριμένο προορισμό, στρέφοντας τον στην αναζήτηση άλλων ασφαλέστερων περιοχών.³² Οι δυσμενείς επιπτώσεις της γενικότερης πολιτικής αστάθειας προκαλούν μείωση του τουρισμού σε έναν προορισμό ή και ακόμα την

³¹ Βαρβαρέσος Σ (1999), «Τουρισμός, οικονομικές προσεγγίσεις», Αθήνα: Προπομπός.

³² Law, R., Pine, R., 2004. Tourism demand forecasting for the tourism industry: A neural network approach. 121-139.

εξαφάνισή του από το τουριστικό χάρτη, δημιουργώντας νέες χωρικές ανακατατάξεις των διεθνών τουριστικών ροών . Οι πετρελαϊκές κρίσεις επηρεάζουν τις τιμές του τουρισμού αυξάνοντας το κόστος ταξιδιού, ενώ οι περίοδοι αστάθειας της παγκόσμιας οικονομικής κατάστασης έχουν ψυχολογικό αντίκτυπο στους τουρίστες, μειώνοντας τη διεθνή ζήτηση τουρισμού.

Παραδείγματα αποτελούν η σημαντική μείωση των Αμερικανών τουριστών στην Ευρώπη το 1986 λόγω καταστροφής του Τσερνομπίλ αλλά και ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία, ο οποίος δημιούργησε σημαντικά προβλήματα όχι μόνο στην τουριστική δραστηριότητα αυτής της χώρας αλλά και της Ελλάδος επίσης . Από την άλλη πλευρά, αθλητικά γεγονότα όπως οι Ολυμπιακοί αγώνες και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις αυξάνουν την αναγνωρισιμότητα των περιοχών αυτών με φυσικό επακόλουθο το αυξημένο τουριστικό ρεύμα προς τις συγκεκριμένες χώρες.³³

1.4.3) Ψυχολογικοί παράγοντες

Οι παράγοντες αυτοί απεικονίζουν τις προσωπικές προτιμήσεις και τον τρόπο ζωής των δυνητικών τουριστών. Το ταξίδι αποτελεί μια διέξοδο από την ρουτίνα και φυγή προς την ξεκούραση, την ηρεμία και το διαφορετικό περιβάλλον. Οι τουρίστες ωθούνται σε αυτή την επιλογή από την ψυχολογική ανάγκη τους να ξεφύγουν από ένα τρόπο ζωής που χαρακτηρίζεται από ένταση στους ρυθμούς εργασίας και από μονοτονία. Για τον λόγο αυτόν έχει αποδειχθεί ότι είναι πολύ λίγοι οι τουρίστες

³³ Μριασούλη, Ε. (2000). Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης: Χαρακτηριστικές Προσεγγίσεις (Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις,. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.

εκείνοι που επισκέπτονται μακρινούς τουριστικούς προορισμούς για δεύτερη φορά, εκτός αν υπάρχουν συναισθηματικοί λόγοι ή ισχυρά οικονομικά κίνητρα.³⁴

Η απόφαση του τουρίστα να ταξιδέψει επηρεάζεται και από τα ατομικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και της ψυχοσύνθεσής του, τις επιθυμίες του, τα ενδιαφέροντά του, το πολιτιστικό του υπόβαθρο και τα ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά του κάθε προορισμού. Ο διαχωρισμός του τουρισμού, σε αυτόν της *αγάπης για τα ταξίδια* (wanderlust) και της *αγάπης για τον ήλιο* (sunlust), υποδηλώνει ακριβώς αυτήν την ύπαρξη των διαφορετικών ψυχολογικών κινήτρων και προτιμήσεων των τουριστών και της ικανοποίησης τους από τα διαφορετικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά της κάθε χώρας προορισμού. Ο πρώτος ορισμός αναφέρεται στους τουρίστες οι οποίοι ελκύονται από τους φυσικούς πόρους και το κλίμα και επισκέπτονται συνήθως μία χώρα σε κάθε ταξίδι, ενώ ο δεύτερος σε εκείνους που επιθυμούν να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους για ανύψωση του πνευματικού τους επιπέδου και επισκέπτονται περισσότερες από μία χώρα τη φορά.

1.4.4) Δημογραφικοί- κοινωνιολογικοί παράγοντες

Παράγοντες όπως η ηλικία, το επάγγελμα, η αστικοποίηση και το επίπεδο μόρφωσης των χωρών προέλευσης προκαλούν σημαντικές μεταβολές στη διάρθρωση της τουριστικής ζήτησης, δημιουργώντας νέες τμηματοποιήσεις των τουριστικών αγορών. Μερικά παραδείγματα που υποδηλώνουν το διαφορετικό βαθμό επίδρασης των παραγόντων αυτών στην απόφαση του τουρίστα να ταξιδέψει είναι πως οι νέοι

³⁴ Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

και τα άτομα τρίτης ηλικίας διαθέτουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο να ταξιδέψουν, τα ανώτερα στελέχη και οι επαγγελματίες παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά αναχώρησης για διακοπές, ενώ οι έντονοι ρυθμοί της σύγχρονης αστικής κοινωνίας γεννούν την ανάγκη του ανθρώπου για απόδρασή του από αυτήν.³⁵

Σημαντικό κρίνεται και το επίπεδο μόρφωσης καθώς τα μορφωμένα άτομα έχουν καλύτερη πληροφόρηση και διαφορετικά κίνητρα για να ταξιδέψουν. Δεν θα μπορούσε να παραληφθεί και η επιρροή της οικογενειακής κατάστασης καθώς η ύπαρξη π.χ. παιδιών μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικά στην επιλογή κάποιων τύπων ταξιδιών, όπως μακρινά ταξίδια ή περιπετειώδη .Αλλά και ο πληθυσμός επηρεάζει την τουριστική ζήτηση, καθώς όσο μεγαλύτερος είναι ο πληθυσμός της χώρας προέλευσης τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η ζήτηση για τουρισμό .³⁶

Τέλος, το ποσοστό της μετανάστευσης της χώρας προορισμού συμμετέχει στη διαμόρφωση της ζήτησης τουρισμού. Οι μετανάστες μιας χώρας και οι απόγονοί τους προσελκύνονται περισσότερο από τη χώρα από την οποία προέρχονται, σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη χώρα, ως άμεση επίδραση της εθνικής κληρονομιάς τους.³⁷ Ο μετανάστης επίσης μεταφέρει και γνωστοποιεί πληροφορίες της χώρας καταγωγής του στους κατοίκους της μόνιμης διανομής του, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να είναι πιθανόν να συμπεριλάβουν τη χώρα αυτή στο ταξίδι τους. Επομένως, η ζήτηση του

³⁵ Ανδριώτης, Κ. (2005) Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός. Αθήνα

³⁶ Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

³⁷ Law, R., Pine, R., 2004. Tourism demand forecasting for the tourism industry: A neural network approach. 121-139.

τουρισμού για έναν προορισμό αυξάνεται αναλογικά με τη μετανάστευση προηγούμενων ετών.³⁸

1.4.5) Φυσικοί και κλιματολογικοί παράγοντες

Αυτοί αποτελούν τα ιδιαίτερα κλιματολογικά και φυσικά στοιχεία της κάθε χώρας προορισμού, όπως η μορφολογία του εδάφους, η βλάστηση, η ηλιοφάνεια, η θερμοκρασία κ.α. τα οποία παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιος τουρισμός, τουρισμός χειμερινών σπορ, ορεινός τουρισμός κτλ) και ανταποκρίνονται σε διαφορετικό βαθμό στις ψυχολογικές ανάγκες του κάθε ατόμου.³⁹

³⁸ Ανδριώτης, Κ. (2001). "Problems of tourism development: The Greek insular Regions", Άρθρο υπό δημοσίευση σε βιβλίο με τίτλο «Mediterranean Tourism: Socio-cultural Change, Environmental Impacts and Policy Responses». Αθήνα: Bill Bramwell & Bernard Lane.

³⁹ Βασιλάκη Γαλάνη-Μουτάφη (2002), «Έρευνες για τον τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο», Α' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο:

Μελέτη του τουρισμού της Ελλάδας

Εισαγωγή – Ιστορική αναδρομή

Η Ελλάδα, αμέσως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο χρόνια, βρίσκεται ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες τουριστικά χώρες της Ευρώπης. Οι διεθνείς αφίξεις, σημειώνουν μία ταχεία ανοδική πορεία από το 1950, φθάνοντας το 2001 να υπολογίζονται γύρω στα 13 εκατομμύρια, ενώ το 2010 τα 15 εκατομμύρια.⁴⁰ Από τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού παρατηρείται ο ρυθμούς αύξησης των αφίξεων στην χώρα μας να ανέρχεται κατά μέσο όρο ανά δεκαετία το ποσοστό της τάξης του 550% μεταξύ του διαστήματος 1950-1980.⁴¹

Οι παράγοντες, που οδηγούν στην μεγάλη τουριστική κίνηση στον ελλαδικό χώρο, είναι πολλοί. Το πλούσιο ιστορικό υπόβαθρο με συνοδευόμενη την πολιτιστική κληρονομιά και όλα αυτά σε ένα απεγάδιαστο φυσικό περιβάλλον, θέτουν την χώρα μας ως τον καταλληλότερο τουριστικό προορισμό. Οι εξελίξεις και οι συνεχείς αυξήσεις των επισκεπτών στην Ελλάδα, την έχουν αναβαθμίσει τουριστικά και

⁴⁰ Πατσουράτης Β.(2002), «Η ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού τουριστικού τομέα», Αθήνα: Επτάλοφος

⁴¹ Ι.Τ.Ε.Π., «Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός», διάφορα τεύχη

οικονομικά , καθώς μεγάλο ποσοστό των εσόδων στην χώρα μας , προέρχεται από τον τουρισμό .

Η τουριστική ανάπτυξη αντικατοπτρίζεται τόσο στον αριθμό των ξενοδοχειακών κλινών, οι οποίες το 2008 αριθμούν τις 694.509 σε σύνολο των 9.569 ξενοδοχειακών μονάδων όλων των κατηγοριών, όσο και στο σύνολο των απασχολουμένων στο τουριστικό κλάδο οι οποίοι κατά το γ' τρίμηνο του 2007⁴² έφθασαν τις 340.000. Η ανάπτυξη του τουρισμού τα τελευταία 40 χρόνια είναι πολύ μεγάλη, καθώς πέρασε από το επίπεδο των λίγων στον μαζικό τουρισμό. Σημαντικοί παράγοντες αυτής της αλλαγής ήταν τόσο η τεχνολογική ανάπτυξη η οποία μείωσε τις αποστάσεις, όσο και η ανάγκη για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των εργαζομένων στον αναπτυγμένο κόσμο.⁴³

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία γενικευμένη προσπάθεια ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού, ο οποίος αποτελεί, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο , μια από τις σημαντικότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ο μαζικός τουρισμός, ωστόσο , θεωρείται πιο παραδοσιακός και συνδέεται πιο άμεσα με τα τουριστικά γραφεία, σε αντίθεση με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που είναι λιγότερο εξαρτημένες από τους ταξιδιωτικούς πράκτορες και λιγότερο συνδεδεμένες με την θερινή περίοδο.

⁴² www.elstat.gr

⁴³ Πατσουράτης Β.(2002), «Η ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού τουριστικού τομέα», Αθήνα: Επτάλοφος

2.1) Το Ελληνικό Τοπίο

Η Ελλάδα απαρτίζεται από περισσότερα των 15.000 χιλιόμετρα παραλίας , 190.000 ακτές και 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Οι ταξιδιώτες , οι οποίοι επιλέγουν την χώρα μας για τις διακοπές τους , έχουν την δυνατότητα επιλογής του τρόπου που θα παραθερίσουν , εξαιτίας της ύπαρξης κατάλληλων τουριστικών υποδομών που προσφέρονται σε προσιτές τιμές.

Οι παρθένες παραλίες, τα επιβλητικά βουνά, η πλούσια ιστορία , είναι μερικά από τα στοιχεία που αποτελούν πόλο έλξης των επισκεπτών από όλες τις γωνιές του κόσμου . Το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Σήμερα μία από τις βασικές προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας είναι να δημιουργήσει μία δυναμική και βιώσιμη τουριστική υποδομή για όλες τις εποχές του χρόνου που θα ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του 21ου αιώνα.⁴⁴

2.2)Ο Τουρισμός της Ελλάδας

Η Ελλάδα προσφέρεται ως τόπος διακοπών για καλοκαιρινό, χειμερινό, καθώς και οικολογικό τουρισμό υψηλής ποιότητας. Τα φυσικά πλεονεκτήματα της χώρας προσδιορίζονται από το εντυπωσιακό μεσογειακό της τοπίο και τις ήπιες κλιματολογικές συνθήκες που παρέχουν μεγάλες δυνατότητες για ανάπτυξη του

⁴⁴ Ι.Τ.Ε.Π., «Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός», διάφορα τεύχη

τουρισμού σε όλη τη διάρκεια του έτους. Τα παγκοσμίως γνωστά θερινά θέρετρα διακοπών της Ελλάδας των 13.700 χλμ. βραβευμένων κρυστάλλινων ακτών γοητεύουν τον επισκέπτη με την ηρεμία του τοπίου, και την χαλάρωση που προσφέρει αυτή, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν πόλο έλξης για πάνω από 14.000.000 τουρίστες κάθε χρόνο.⁴⁵

Τα πολυάριθμα νησιωτικά της συμπλέγματα και οι τεράστιες σε μήκος και ποικιλία πεντακάθαρες ακτές (το 2006 η Ελλάδα είχε 404 παραλίες βραβευμένες με «Γαλάζια Σημαία», καταλαμβάνοντας τη 2η θέση ανάμεσα σε 40 χώρες από όλο τον κόσμο) συμπληρώνονται με ιδανικό τρόπο από αναρίθμητα ηπειρωτικά φυσικά συγκροτήματα, τουριστικά θέρετρα και καταφύγια. Αυτά, συνδυάζονται ιδανικά με την πλούσια πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά της Ελλάδος, που αποτελεί από μόνη της πόλο έλξης ενός μεγάλου αριθμού επισκεπτών. Επιπλέον, η αναβάθμιση της οικονομικής-τουριστικής και κοινωνικής υποδομής της χώρας λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 και ο υψηλός βαθμός ασφαλείας, σε συνδυασμό με την παραδοσιακή ελληνική φιλοξενία, την παιδεία και τον τρόπο ζωής, έχουν αναβαθμίσει ουσιαστικά την Ελλάδα ως τουριστικό προορισμό.⁴⁶

Ο επισκέπτης μπορεί να κινηθεί σε διάφορα επίπεδα δραστηριοτήτων όπως επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, θαλασσινά μπάνια, επισκέψεις σε παρθένα ορεινά τοπία, παρατήρηση άγριας φύσης στα Εθνικά Πάρκα της χώρας, όπως επίσης και κάθε είδους ορεινές και θαλάσσιες δραστηριότητες (σπορ). Διαθέτει σε αφθονία σημαντικές φυσικές και ιστορικές-πολιτιστικές πλουτοπαραγωγικές πηγές, των οποίων η αξία αυξάνει με την πάροδο του χρόνου. Οι πηγές αυτές δίδουν τη δυνατότητα προσφοράς ενός σημαντικά διαφοροποιημένου-ελκυστικού τουριστικού

⁴⁵ Πατσουράτης Β.(2002), «Η ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού τουριστικού τομέα», Αθήνα: Επτάλοφος

⁴⁶ Ι.Τ.Ε.Π., «Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός», διάφορα τεύχη

προϊόντος υψηλής ποιότητας σε δωδεκάμηνη βάση και σε πολύ ανταγωνιστικούς συνδυασμούς ποιότητας-τιμής έναντι άλλων χωρών. Τα Χιονοδρομικά Κέντρα της Ελλάδος και το πλούσιο σε βλάστηση ορεινό τοπίο αποτελούν πόλο έλξης για χιλιάδες αθλητές, ορειβάτες και επισκέπτες, κάθε χρόνο. Η ανάπτυξη του τουρισμού στη μεταπολεμική περίοδο ήταν εντυπωσιακή και μπορεί να εξηγηθεί από την ύπαρξη των αναμφισβήτητων συγκριτικών πλεονεκτημάτων.

Η πλειοψηφία των επισκεπτών στην Ελλάδα προέρχεται από τις ευρωπαϊκές χώρες, των οποίων η εγγύτητα κάνει την Ελλάδα έναν κατάλληλο προορισμό. Την τελευταία εικοσαετία, οι σκανδιναβικές χώρες, η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, και η Γαλλία είναι οι κύριοι Ευρωπαίοι τουρίστες την τελευταία εικοσαετία, σε αντίθεση με τη Βόρεια Αμερική που μείωσε το μερίδιό της στο σύνολο των ξένων τουριστών. Η πλειοψηφία των τουριστών ταξιδεύουν στην Ελλάδα αεροπορικώς και η αναλογία με τα λοιπά μεταφορικά μέσα έχει αυξηθεί σταθερά υπέρ των αερομεταφορών. Τη δεκαετία του '70 περισσότερο από το 60% των τουριστών ταξίδευαν αεροπορικώς. Αυτό το ποσοστό έχει αυξηθεί σημαντικά σήμερα σε σχέση και με την επέκταση των αεροπορικών μεταφορών.⁴⁷

Ο τουρισμός ,ως μία από της κορυφαίες οικονομικές δραστηριότητες , προσδίδει την ευκαιρία στις χώρες με αυξημένα ποσοστά τουριστικής κίνησης , όπως είναι η χώρα μας , να λαμβάνουν μεγάλα οικονομικά οφέλη , με επέκταση σε άλλους κοινωνικούς , πολιτικούς ακόμα και πολιτιστικούς τομείς . Η Ελλάδα ,ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης , και με δεδομένο ότι η Ευρώπη κατέχει τα μεγαλύτερα

⁴⁷ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1996) “Τουριστική Πολιτική” εκδόσεις Interbooks Αθήνα

ποσοστά στον τουρισμό , βρίσκεται στο επίκεντρο της ανταγωνιστικότητας , δεχόμενη και τα πλεονεκτήματα αυτής της κατάστασης .

Μέσα στο έντονα αυτό ανταγωνιστικό περιβάλλον, η Ελλάδα κατέχει μια εξαιρετικά προνομιούχα θέση με μοναδικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Ο ελληνικός τουρισμός , την σημερινή εποχή , έχει έρθει πιο κοντά σε νέες οικονομικές ευκαιρίες . Για παράδειγμα η προσέλκυση ξένων επενδύσεων, ο διαρκής εκσυγχρονισμός όλων των τουριστικών επιχειρήσεων και η ανάπτυξη μιας σειράς υποστηρικτικών τουριστικών υποδομών θα ευνοήσουν την εξέλιξη ειδικών μορφών τουρισμού και θα αμβλύνουν την έντονη εποχικότητα που χαρακτηρίζει τη ζήτηση για τη χώρα. Ο θαλάσσιος τουρισμός είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς του τουρισμού, γεγονός που οφείλεται αποκλειστικά στην ύπαρξη χιλιάδων νησιών στην Ελλάδα.⁴⁸

Σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι η Ελλάδα κατέχει την 15^η θέση στην παγκόσμια αγορά του τουρισμού ,σύμφωνα με τη λίστα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, καθώς , περίπου 15,7 εκατομμύρια τουρίστες φιλοξενήθηκαν στην χώρα μας κατά το 2008 , καλύπτοντας περίπου το 2% των παγκόσμιων τουριστικών αγορών με εισπράξεις της τάξεως των 356 εκατ. Ευρώ. Ο σχετικός βαθμός διείσδυσης ανέρχεται στη 1,2 φορές του συνολικού πληθυσμού. Η αναγκαιότητα της Ελλάδας για την ύπαρξη του τουρισμού αντανακλάται από τη συνεισφορά του με 18% στο ΑΕΠ, με το 14.7% του συνόλου των ανταγωνιστών της να είναι μόλις 0,9. Επίσης, συνεισφορά σημειώνεται με το 20%, (867.000) στη συνολική απασχόληση και με το 30% του συνόλου των εξαγωγών . Παρατηρείται ότι

⁴⁸ Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1996) “Τουριστική Πολιτική” εκδόσεις Interbooks Αθήνα

τα ποσοστά αυτά είναι ιδιαίτερος υψηλά, ικανά να καταστήσουν τον τουρισμό τον σημαντικότερο κλάδο οικονομικών εισροών της χώρας.⁴⁹

Τα οικονομικά οφέλη από τον τουρισμό προέρχονται κατά το ήμισυ από την άμεση εξαγωγή υπηρεσιών και κατά το υπόλοιπο από την επίδρασή του σε άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Οι τουριστικές εισπράξεις κατά τη χρόνια της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 άγγιξαν τα 8.8 δισεκατομμύρια ευρώ, ανεβάζοντας την Ελλάδα στη 10η θέση της παγκόσμιας κατάταξης από την άποψη των τουριστικών εισπράξεων. Ακόμα τα κέρδη από τον τουρισμό, ισοδυναμούν με το 82% των ελληνικών εξαγωγών σε εμπορεύσιμα αγαθά και σχεδόν με το 26% των ελληνικών εξαγωγών προϊόντων και υπηρεσιών.⁵⁰

2.3) Τουριστική ανάπτυξη

Κατά την τελευταία δεκαετία, και παρότι η χώρα από το 2008⁵¹ βρίσκεται σε οικονομική κρίση, οι ποσοτικοί και οι ποιοτικοί δείκτες του τουρισμού σημειώνουν μια σημαντική ανάκαμψη και παρουσιάζει επιστημονικό ενδιαφέρον να διερευνηθούν τα χαρακτηριστικά και οι δυνατότητες του φαινομένου αυτού καθώς και ο τρόπος ανάπτυξης του τουρισμού.⁵²

⁴⁹ Ι.Τ.Ε.Π., «Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός», διάφορα τεύχη

⁵⁰ www.elstat.gr

⁵¹ www.elstat.gr

⁵² Ανδριώτης, Κ. (2005) Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός. Αθήνα

Σημαντική διευκρίνιση που πρέπει να ειπωθεί είναι ότι , οι αναπτυξιακές ή μη τάσεις του τουρισμού διαφέρουν από χώρα σε χώρα κατά την πάροδο των ετών. Κατά συνέπεια διαμορφώνεται μία γενικευμένη διαστρωμάτωση της ανάπτυξης του τουρισμού , από τις λιγότερο μέχρι τις περισσότερο αναπτυγμένες χώρες . Η διαρκή αυξανόμενη σημαντικότητα του τουρισμού, τόσο για τις αναπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες τουριστικά χώρες, τον κατέστησε αναντικατάστατο κομμάτι της διεθνούς εξειδίκευσης, στο επίπεδο αναγκαιότητας του διεθνούς εμπορίου, των άδηλων συναλλαγών και την διακίνηση των κεφαλαιακών επενδύσεων .⁵³ Η ανάλυση αυτών των καθοριστικών παραγόντων παρουσιάζει μεγάλη σπουδαιότητα, γιατί από την εξέλιξη, τη βαρύτητα και το ρόλο τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η θέση της Ελλάδας στο παγκόσμιο τουριστικό σκηνικό.

Στην προσπάθεια ανάδειξης την προβολή μιας χώρας ,γίνεται χρήση διαφόρων τεχνικών διπλωματίας , πολιτικών και μάρκετινγκ . Παρατηρούνται σημεία τροχοπέδια της τουριστικής ανάπτυξης όπως για παράδειγμα η εποχικότητα, η έλλειψη ποιότητας στις τουριστικές υπηρεσίες και η περιορισμένη ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού , με άμεση συνέπεια την έλλειψη κατάλληλων υποδομών.

Η χώρα μας για αποτελεί έναν ελκυστικό τουριστικό προορισμό ιδιαίτερα κατά την θερινή περίοδο , χάρις την ύπαρξη άφθονων φυσικών πόρων αλλά και του συνδυασμού «ήλιος και θάλασσα». Ωστόσο η χώρα μας έχει σημαντικά θέματα τα οποία χρίζουν άμεσης αντιμετώπισης προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερη

⁵³ Ι.Τ.Ε.Π., «Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός», διάφορα τεύχη

ανάπτυξη του τουρισμού. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών οι εξελίξεις στην τουριστική οικονομία τα τελευταία χρόνια είναι οι εξής⁵⁴:

- Η οικονομία του τουρισμού , δηλαδή η συνολική προστιθέμενη αξία, η οποία αποδίδεται άμεσα και έμμεσα εξαιτίας της τουριστικής κίνησης , κυμαίνεται στο επίπεδο 18 – 20% του ΑΕΠ.
- Το ανθρώπινο δυναμικό στον τουριστικό τομέα ανέρχεται σε 690.000 άτομα.
- Το συνάλλαγμα που αποκτάται φτάνει τα 9 δις. \$ και έχει αποδειχθεί ότι ο τουρισμός έχει καταφέρει να βελτιώσει την κατανομή του περιφερειακού εισοδήματος τα τελευταία 20 – 30 έτη.
- Το τουριστικό συνάλλαγμα είναι 2,5 φορές μεγαλύτερο από το συνάλλαγμα των βιομηχανικών εξαγωγών και 1,8 φορές μεγαλύτερο από το σύνολο των εξαγωγών.
- Το 1960 το τουριστικό ακαθάριστο προϊόν ήταν ίσο με 3% του ΑΕΠ, ενώ το 2000 έφτανε το 20% του ΑΕΠ.

⁵⁴ Πατσουράτης Β.(2002), «Η ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού τουριστικού τομέα», Αθήνα: Επτάλοφος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο :

Μελέτη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων του Νομού

Ηλείας

Εισαγωγή

Ο Νομός Ηλείας περιλαμβάνει πληθώρα τουριστικών και φυσικών πόρων. Θα ήταν λάθος να μην περιληφθεί στην εργασία αυτή η πλήρης περιγραφή του νομού, των ιστορικών μνημείων της περιοχής καθώς και των γεωφυσικών και πληθυσμιακών χαρακτηριστικών του νομού.

3.1) Περιγραφή του νομού Ηλείας

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι μία από τις δεκατρείς περιφέρειες της Ελλάδας. Αποτελείται διοικητικά από τους νομούς Αχαΐας και Ηλείας, που γεωγραφικά ανήκουν στην Πελοπόννησο και από το νομό Αιτωλοακαρνανίας, που

βρίσκεται γεωγραφικά στη Στερεά Ελλάδα. Έδρα της περιφέρειας είναι η πόλη της Πάτρας.⁵⁵

Ο Νομός Ηλείας αποτελούσε πάντοτε ένα ιδιαίτερο κομμάτι της Ελλάδας. Μοιάζει να δημιουργήθηκε και να διαμορφώθηκε με τη σκανδαλώδη εύνοια της φύσης και της ιστορίας. Δεν θα μπορούσε να εξηγηθεί διαφορετικά, αυτή η μοναδική συνύπαρξη των απέραντων ακτών, του ποικιλόμορφου και πυκνού δάσους καθώς επίσης και των μοναδικής σημασίας αρχαιολογικών και ιστορικών τόπων.⁵⁶

3.2) Ιστορική αναδρομή

Σημαντικοί ιστορικοί κα αρχαιολογικοί τόποι είναι η Ολυμπία με το πανελλήνιο ιερό του Δία. Εκεί κάθε τέσσερα χρόνια τελούνταν οι Ολυμπιακοί αγώνες που ξεκίνησαν από το 776 π.Χ. και καταργήθηκαν από το Θεοδόσιο Α΄ το 394 μ.Χ., η Άλτις, ο ιερός χώρος της Ολυμπίας, περιλαμβάνει το Ηραίο, το βουλευτήριο, το γυμνάσιο και την παλαίστρα. Στο εσωτερικό του ναού του Δία βρισκόταν ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου, το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία. Στο μουσείο της περιοχής μπορεί κανείς να θαυμάσει τον Ερμή του Πραξιτέλη και το άγαλμα της Νίκης.⁵⁷

⁵⁵ <http://www.touristorama.com>

⁵⁶ <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>

⁵⁷ <http://www.touristorama.com>

Προεξέχουσα θέση καταλαμβάνει η Αρχαία Ήλιδα, ένα από τα σημαντικότερα και ενδιαφέροντα κέντρα της Πελοποννήσου στην αρχαιότητα αφού ήταν η οργανώτρια πόλη των Ολυμπιακών Αγώνων και πρωτεύουσα των Ηλείων. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα θαυμαστά μνημεία της ορθοδοξίας και των μοναστηριών, η Φιγαλεία με το ιερό του Επικούρειου Απόλλωνα, η Γαστούνη, που υπήρξε η πρωτεύουσα της Πελοποννήσου την εποχή της Τουρκοκρατίας, η Ανδρίτσαινα, γνωστή για τη βιβλιοθήκη της, το Χελμούτσι με το μεσαιωνικό του κάστρο, το οποίο κατασκεύασε το 1222 ο Γοδεφρείδος Βιλεαρδουίνος. Τέλος, ο νομός Ηλείας περιλαμβάνει το όρος Ερύμανθος, όπου σύμφωνα με τη μυθολογία ο Ηρακλής πραγματοποίησε τον ομώνυμο άθλο σκοτώνοντας το φοβερό κάπρο.⁵⁸

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο νομός Ηλείας αποτελούσε την ιδιαίτερη πατρίδα του Ανδρέα Καρκαβίτσα, ο οποίος καταγόταν από τα Λεχαινά Ηλείας. Μέχρι σήμερα, τα Λεχαινά είναι μία πλούσια, όμορφη και εύφορη κωμόπολη. Απέχει μόλις 39 χλμ. από το Πύργο και εδώ μπορεί να δει κανείς το σπίτι του μεγάλου Έλληνα συγγραφέα, την προτομή του που κοσμεί την πλατεία Αγίου Δημητρίου αλλά και άλλα αξιοθέατα.

3.2.1) Αρχαία Ήλιδα

Το αρχαίο κράτος της Ήλιδας αναπτύχθηκε στη ΒΔ Πελοπόννησο, μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα της υπόλοιπης Ελλάδας και ο ρόλος του στα στρατιωτικά και πολιτικά δρώμενα υπήρξε περιορισμένος. Παρέμεινε όμως στο προσκήνιο για μακρύ χρονικό διάστημα καθώς είχε αναλάβει την κηδεμονία του

⁵⁸ <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>

πανελληνίου ιερού της Ολυμπίας και την άμεμπτη προετοιμασία και διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Τα μέχρι σήμερα ανασκαφικά δεδομένα δείχνουν ότι η περιοχή της Ήλιδας κατοικιζόταν, έστω και ως μικρός αγροτικός οικισμός, από την Πρωτοελλαδική εποχή (περ. 2800 – 2000 π.Χ.). Κατά τους μυκηναϊκούς χρόνους (περ. 1600 – 1100 π.Χ.) ήταν ένα από τα τέσσερα σημαντικότερα πολιίσματα της περιοχής και οι κάτοικοί της, οι οποίοι αναφέρονται στην Ιλιάδα ως Επειοί, έλαβαν μέρος στον Τρωικό πόλεμο με αρχηγό τον Πολύξενο.

Η πόλη της Ήλιδας ιδρύθηκε όταν ο Όξυλος, ο οποίος είχε έρθει από την Αιτωλία τον 12ο αι. π.Χ. με την κάθοδο των Δωριέων, συνένωσε όλα τα διάσπαρτα πολιίσματα. Η αρχαία παράδοση επιβεβαιώνεται σήμερα από τα πλούσια ευρήματα υπό μυκηναϊκών, πρωτογεωμετρικών και γεωμετρικών χρόνων (περ. 1100 – 700 π.Χ.) που βρέθηκαν στην περιοχή.

Ο Όξυλος ίδρυσε του Ολυμπιακούς Αγώνες όταν ενσωμάτωσε το Ιερό της Ολυμπίας στο κράτος της Ήλιδας. Οι αγώνες αναδιοργανώθηκαν τον 8ο αι π.Χ. από τον απόγονό του βασιλιά Ίφιτο, ο οποίος σύναψε συνθήκη με τους βασιλιάδες Λυκούργο της Σπάρτης και Κλεισθένη της Πίσας. Με αυτή την "ιερή εκχειρία" όλη η περιοχή της Ήλιδας κηρύχθηκε ιερή, εξασφαλίζοντας έτσι την ειρήνη και την επιτυχία των αγώνων. Από το 776 π.Χ., όταν τελέστηκε η πρώτη Ολυμπιάδα, οι Ηλείοι είχαν αναλάβει την επίβλεψη του Ιερού της Ολυμπίας, την οποία έχασαν το 668 π.Χ. από του Πισάτες, για να την επανακτήσουν με τη βοήθεια των Σπαρτιατών το 580 π.Χ..⁵⁹

Στη συνέχεια και μέχρι περίπου τα τέλη του 5ου αι. π.Χ. η πόλη γνώρισε μεγάλη ακμή. Κύριο μέλημα του κράτους δεν ήταν τόσο τα πολιτικά και άλλα θέματα

⁵⁹ <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>

του δημοσίου βίου, όσο η οργάνωση των Ολυμπιάδων. Οι αγώνες ήταν πεντετηρικοί, δηλαδή τελούνταν μετά το κλείσιμο μίας τετραετίας, πιθανότατα στα μέσα Ιουλίου. Οι αθλητές ήταν υποχρεωμένοι από τους κανονισμούς να έλθουν στην Ήλιδα για προπόνηση ένα μήνα πριν την έναρξη των αγώνων. Μαζί τους κατέφθαναν φίλοι και συγγενείς, με αποτέλεσμα να συρρέουν στην πόλη εκλεκτοί ξένοι από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα καθώς και πλούσιοι άποικοι της Μικράς Ασίας και του Πόντου, της μεγάλης Ελλάδας και της Αφρικής.⁶⁰

Η βαρύτητα την οποία απέδιδαν οι Ηλείοι στη διοργάνωση των Ολυμπιάδων αντανακλάται και στην εικόνα της αγοράς της πόλης. Ο περιηγητής Πausanias (2ος αι, μ.Χ.), αναφερόμενος στην ηλειακή πρωτεύουσα, περιγράφει γυμνάσια, παλαίστρα, στοές, ναούς, ιερά και τεμένη, αλλά κανένα οικοδόμημα σχετικό με τον δημόσιο βίο. Τα κτήρια αυτά κοσμούσαν πλήθος αγαλμάτων και γλυπτών από φημισμένους καλλιτέχνες της αρχαιότητας. Μεταξύ άλλων, αναφέρει το ναό της Αφροδίτης Ουρανίας με το χρυσελεφάντινο άγαλμά της, έργο του Φειδία, το υπαίθριο τέμενος της Αφροδίτης Πανδήμου, όπου υπήρχε ονομαστό χάλκινο άγαλμα της θεάς, έργο του Σκόπα, το ναό και το άγαλμα του Απόλλωνα Ακέσιου, το ναό των Χαρίτων με τα ακρόλιθα αγάλματά τους, το ναό του Σιληνού και το σύμπλεγμα του θεού με την Μέθη.

Την περίοδο της μέγιστης ακμής του το Ηλειακό κράτος αποτελούνταν από τέσσερις περιφέρειες: την Κοίλη Ήλιδα, δηλαδή την εύφορη πεδινή περιοχή στην οποία αναπτύχθηκε η πρωτεύουσα των Ηλείων, την Ακώρεια, την Πισάτιδα και την Τριφυλία. Οι κάτοικοι ζούσαν σε ατμόσφαιρα ειρήνης, ευημερίας και ευνομίας.

Το πλούσιο έδαφος της περιοχής και το ήπιο κλίμα ευνόησαν την ανάπτυξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας. Εξάλλου, οι ονομασίες Ήλιδα και Ηλείοι

⁶⁰ <http://www.touristorama.com>

(αρχαιότερα Άλις και Αλείοι, αντίστοιχα) δήλωναν την κοιλάδα και τους κατοίκους αντίστοιχα. Τα τελευταία χρόνια οι ανασκαφές έχουν αποκαλύψει 120 οικισμούς, ενώ οι επιφανειακές έρευνες έχουν εντοπίσει άλλες περίπου 200 θέσεις. Οι περισσότερες από αυτές πρέπει να ήταν μικρά χωριά ή απομονωμένες αγροικίες. Μόνο η πρωτεύουσα Ήλιδα αναπτύχθηκε σε μεγάλο αστικό κέντρο. Ιδίως μετά την εγκαθίδρυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και τον δεύτερο συνοικισμό της (471 π.Χ.), ενισχύθηκε σημαντικά και αποτέλεσε μία από τις μεγαλύτερες και πολυπληθέστερες πόλεις της Πελοποννήσου. Η πόλη καταλάμβανε την περιοχή μεταξύ των σημερινών χωριών Παλιόπολη (ή Νέα Ήλιδα) στα ΝΑ, Μπουχιώτη (Αυγείον) στα ΝΔ, και Καλύβια στα Δ. Η αρχαία ακρόπολη βρισκόταν στο λόφο του Αϊ Γιάννη.⁶¹

Σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των κοινών της Ήλιδας έπαιζαν οι γυναίκες. Σύμφωνα με τον Πausanias υπήρχε συμβούλιο δεκαέξι σοφών Ηλείων γυναικών, στις οποίες οφείλεται το έργο της συμφιλίωσης της Πίσας και της Ήλιδας, καθώς και ο Θεσμός της διοργάνωσης των Ηραίων. Επρόκειτο για πανελλήνιους αγώνες δρόμου κοριτσιών προς τιμή της θεάς Ήρας, οι οποίοι τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια, όπως και οι Ολυμπιακοί, αλλά σε διαφορετικές ημερομηνίες. Από τα τέλη του 6ου αι. π.Χ. η Ήλιδα είχε προβεί σε κοπή νομισμάτων, τα οποία κατά τους χρόνους της ακμής της συναγωνίζονταν σε καλλιτεχνία και ποικιλία εκτέλεσης εκείνα των άλλων ελληνικών πόλεων. Επίσης, λειτουργούσαν τοπικά εργαστήρια κεραμικής και χαλκοπλαστικής που παρήγαγαν έργα με έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα.

Η ευδαιμονία του ηλειακού κράτους οφειλόταν κατά μεγάλο μέρος στη μακρόχρονη συμμαχία του με τη Σπάρτη, η οποία καταλύθηκε κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου (431-404 π.Χ.). Τον 4ο αι. π.Χ. φάνηκαν τα πρώτα

⁶¹ <http://www.touristorama.com>

σημάδια της μελλούμενης παρακμής και των συμφορών για του Ηλείους. Το 191 π.Χ. προσχώρησαν στην Αχαϊκή Συμπολιτεία, ενώ το 146 π.Χ. υποτάχθηκαν στους Ρωμαίους και αποτέλεσαν τμήμα της ρωμαϊκής επαρχίας της Αχαΐας. Κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους (27 π.Χ. - 250 μ.Χ.) η πόλη επεκτάθηκε ακόμη περισσότερο. Κτίσθηκαν βίλες και λουτρά, αρχιτεκτονήματα ιδιαίτερα αγαπητά στους Ρωμαίους, μερικά μάλιστα επάνω στα θεμέλια κλασικών κτηρίων.⁶²

Στους ύστερους ρωμαϊκούς και του πρώιμους χριστιανικούς χρόνους (3ος - 5ος αι. μ.Χ.) η κατοίκηση περιορίστηκε μόνο σε ένα τμήμα της πόλης, ενώ σε άλλα τμήματα ιδρύθηκε ένα μεγάλο νεκροταφείο, ίσως μετά την καταστροφή από τους Έρουλους (267 μ.Χ.). Ο μαρασμός επήλθε όταν ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Θεοδόσιος Α΄ απαγόρευσε τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων το 393 μ.Χ. και η ζωή του Ιερού της Ολυμπίας σταμάτησε. Ο σεισμός που έπληξε τη χώρα τον 6ο αι. μ.Χ. σήμανε το οριστικό τέλος του ηλειακού κράτους.⁶³

Τον 19ο αι. περιηγητές εντόπισαν την πόλη της Ήλιδας, κατάρτισαν μάλιστα και τοπογραφικά σχέδια. Οι πρώτες συστηματικές ανασκαφές πραγματοποιήθηκαν από το Αυστριακό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο την περίοδο 1911 - 1914, με διευθυντή τον Otto Walter. Από το 1960 έως σήμερα η ανασκαφική έρευνα συνεχίζεται κατά περιόδους από την Αρχαιολογική εταιρεία. Οι σωστικές ανασκαφές, που διενεργεί ακόμη και σήμερα η Ζ΄ Εφορεία Προϊστορικών και κλασικών Αρχαιοτήτων, αποκάλυψαν ένα τμήμα της αρχαίας πόλης (1965 - 1970), με αφορμή τη διέλευση του αρδευτικού αγωγού του φράγματος του Πηνειού (Υπουργείο Πολιτισμού. Οργανισμός Προβολής Ελληνικού Πολιτισμού, 2007). Τα κτήρια που

⁶² <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>

⁶³ <http://www.touristorama.com>

αποκαλύφθηκαν ή εντοπίστηκαν και στη συνέχεια ταυτίστηκαν σύμφωνα με τις περιγραφές του Πausανία, είναι τα εξής: Γυμνάσιο, που δεν έχει ανασκαφεί, αλλά φαίνεται ότι είχε παρόμοιες διαστάσεις με εκείνο της Ολυμπίας (μήκος περ. 200μ.), Λουτρά στα δυτικά της αγοράς, Τέμενος του Αχιλλέα, Ελλανοδικαίωνα, Στοά "προς μεσημβρίαν", "Κερκυραϊκή" στοά, που αποτελούσε το νότιο σύνορο της αγοράς, διάφορα μικρά ιερά, ένα τετράγωνο οικοδόμημα με εσωτερική περίστυλη αυλή, όπου οι δεκαέξι ηλείες γυναίκες ύφαιναν τον πέπλο της Ήρας, ένα τμήμα του περιβόλου του τεμένους της Αφροδίτης, ένας ακόμη περίβολος ιερού, ναΐσκος και τεμένη, μεταξύ των οποίων και του Άδη και τέλος το Θέατρο.

Το θέατρο κτίστηκε τον 4ο αι. π.Χ. και υπέστη μετασκευές στα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια. Η λίθινη σκηνή με το προσκήνιο και τα παρασκήνια είναι από τα παλαιότερα της αρχαίας Ελλάδας. Οι θεατές δεν κάθονταν σε κερκίδες αλλά στα πρηνή του κοίλου, όπως ακριβώς και στο στάδιο της Ολυμπίας. Η πρόσβαση γινόταν με έξι λίθινες κλίμακες που χώριζαν το κοίλο σε επτά κερκίδες. Ένα πλήρες αποχετευτικό δίκτυο εξασφάλιζε το θέατρο από τον κίνδυνο πλημμύρας. η λειτουργία του θεάτρου διακόπηκε στα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια, όταν επήλθε και γενικότερος μαρασμός της πόλης, και στο χώρο του δημιουργήθηκε νεκροταφείο με συστάδες κιβωτιόσχημων και κεραμοσκεπών τάφων.⁶⁴

3.2.2) Αρχαία Ολυμπία

Στη Μεσοελλαδική Περίοδο, η Ολυμπία αποτέλεσε χώρο λατρείας χθόνιων θεοτήτων, όπως εξάλλου, δείχνει και το όνομα του γειτονικού Κρόνιου λόφου, που ήταν αφιερωμένος στο θεό Κρόνο, κρητικής προέλευσης. Την εποχή των Αχαιών, ο

⁶⁴ <http://www.touristorama.com>

Κρόνος εκθρονίστηκε από το Δία και η Γη από την Ήρα. Λίγο αργότερα, ο ανατολίτης Πέλοπας νίκησε σε αρματοδρομία τον Αιτωλό Οινόμαο, και αφού έδωσε το όνομά του στην Πελοπόννησο, λατρεύτηκε σαν θεός. Το Πελόπειο, ο ναός που ανάγειραν αργότερα προς τιμή του, είναι το αρχαιότερο μνημείο της Ολυμπίας. Η αρχή των Ολυμπιακών Αγώνων χάνεται στους μυθικούς χρόνους. Θεοί και ήρωες, όπως ο Άρης, ο Ερμής, ο Πέλοπας, που η προετοιμασία της αρματοδρομίας του αναπαριστάται στο ανατολικό αέτωμα του ναού του Δία, είναι αυτοί που πρώτοι αγωνίστηκαν στον ιερό στίβο.

Αργότερα, κατά την παράδοση, ο Ηρακλής χάραξε τον ιερό περίβολο και όρισε τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Λέγεται ότι οι πρώτοι αγώνες έγιναν το 776 π.Χ., όταν είχε ήδη γίνει η κάθοδος των Δωριέων και η λατρεία του Δία είχε αρχίσει να διαδίδεται. Ο βασιλιάς της Ήλιδας, Ίφιτος, καθιέρωσε να γίνονται οι αγώνες κάθε τέσσερα χρόνια, με τη συμμετοχή αθλητών από πόλεις της κυρίως Ελλάδας και αργότερα της Ιωνίας και της Σικελίας. Διαρκούσαν τέσσερις μέρες και τα αγωνίσματα, στην αρχή λιγότερα, έφτασαν τον 5ο αι. π.Χ. τα δεκατρία. Το βραβείο ήταν ένα στεφάνι ελαίας, πόθος κάθε αθλητή και κάθε ελληνικής πόλης, και συμβόλιζε την ευγενική άμιλλα. Ο Δίας μόνο τον 5ο αι. π.Χ. απέκτησε ναό και έμεινε ως μόνος κύριος του ιερού. Τα ιερά του Πέλοπα, του Οινόμαου, της Ιπποδάμειας, το Πρυτανείο, ο βωμός της Εστίας, όπου στολίζονταν οι νικητές, και το Φιλιπείο, αποτελούσαν το πάνσεπτο τμήμα του ιερού. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες γνώρισαν μεγάλη ακμή από τον 6ο ως τον 4ο αι. π.Χ. Χάρη στην ιερή εκεχειρία, οι πόλεις-κράτη ξεχνούσαν για λίγο τις διχονοιές τους και ο ελληνισμός συνειδητοποιούσε την ενότητά του. Οι περιοδικές γιορτές που συνόδευαν τους αγώνες προσέδωσαν στην πόλη θρησκευτική αίγλη και δύναμη, που διατηρήθηκε ως τον 4ο αι. π.Χ.⁶⁵

⁶⁵ <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>

Εικόνα: Τμήμα από το ναό του Δία στην Ολυμπία⁶⁶

Από κει και πέρα, η παρακμή είναι αναμφισβήτητη. Οι αγώνες έχασαν τον ιερό τους χαρακτήρα και μετατράπηκαν σε αθλητικές εκδηλώσεις. Με την υποταγή της Ελλάδας στους Ρωμαίους τα ταμεία του ιερού λεηλατήθηκαν (74 π.Χ.) και έργα τέχνης μεταφέρθηκαν στη Ρώμη. Μικρή άνθηση σημειώθηκε την περίοδο που αυτοκράτορας ήταν ο Αδριανός, μετά όμως από αυτόν η Ολυμπία δεν ασκούσε πια ούτε θρησκευτικό ούτε πολιτικό ρόλο. Το πλήθος έτρεχε στις γιορτές από περιέργεια, αλλά δεν έδειχνε ούτε πίστη ούτε σεβασμό. Στην παρακμή συντέλεσαν και οι βαρβαρικές επιδρομές, όπως των Έρουλων (267 μ.Χ.), που προκάλεσαν μεγάλες καταστροφές στο ιερό.

Οι αγώνες όμως εξακολουθούσαν να γίνονται ως το 393 μ.Χ., ένα χρόνο πριν από την έκδοση του αυτοκρατορικού διατάγματος του Θεοδοσίου του Μεγάλου, που απαγόρευσε τις ειδωλολατρικές γιορτές. Το 426 μ.Χ. ο Θεοδόσιος ο Β' διέταξε την καταστροφή των ειδωλολατρικών ναών και έτσι ο ναός του Δία καταστράφηκε με πυρκαγιά. Στα επόμενα χρόνια τα κτίρια ισοπέδωσαν σεισμοί, πυρκαγιές, λεηλασίες. Στα ερείπια, δυτικά του ναού του Δία, χτίστηκε παλαιοχριστιανική βασιλική με αρχαίο οικοδομικό υλικό. Στα Μεσαιωνικά Χρόνια μεγάλες πλημμύρες των δύο ποταμών κατάχωσαν ολόκληρο το αρχαίο ιερό. Οι πρώτες σημαντικές ανασκαφές στο

⁶⁶ <http://www.touristorama.com>

χώρο έγιναν το Μάιο του 1829 από μέλη της γαλλικής επιστημονικής αποστολής Μπλούε και Ντιμπούα και αποκάλυψαν τη θέση του ναού του Δία. Το 1875, μια συμφωνία που επικύρωσε η Ελληνική Βουλή, εξουσιοδοτούσε το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο να αναλάβει τις ανασκαφές, οι οποίες, με κάποιες διακοπές, συνεχίζονται ως σήμερα.⁶⁷

Στον αρχαιολογικό χώρο της Ολυμπίας, η επίσκεψη αρχίζει από την 'Αλτι στα Δ, όπου είναι το θεμέλιο του ρωμαϊκού πρόπυλου. Το πρώτο κτίριο στα αριστερά είναι το Πρυτανείο. Χτίστηκε στα τέλη του 6ου αι. και τροποποιήθηκε πολλές φορές στη συνέχεια. Το τετράγωνο αυτό οικοδόμημα στέγαζε την ιερή εστία του Κοινού των Ηλέων, που έκαίγε μέρα-νύχτα⁶⁸. Εκεί γινόταν η τελετή για τη βράβευση των νικητών. Λίγο νοτιότερα ανασκάφηκαν τα θεμέλια του Φιλιππείου κτιρίου κυκλικού σχήματος, με ιωνικό περιστύλιο. Σύμφωνα με τον Πausanias, άρχισε να το χτίζει ο Φίλιππος ο Β' της Μακεδονίας μετά τη μάχη της Χαιρώνειας (338 π.Χ.), το τελείωσε όμως ο Αλέξανδρος ο Μέγας. Στο εσωτερικό του σηκού υπήρχε μεγάλη βάση με πέντε χρυσελεφάντινα αγάλματα του Φιλίππου και της Ολυμπιάδας.⁶⁹

Εικόνα :Τα ερείπια του Φιλιππείου

⁶⁷ <http://www.touristorama.com>

⁶⁸ <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>

Στο ΒΑ του Φίλιππείου βλέπουμε τα ερείπια του Ηραίου, ενός από τους αρχαιότερους δωρικούς ναούς που γνωρίζουμε. Ανεγέρθηκε από τους κατοίκους του Σκυλούντος στο τέλος του 7ου ή στις αρχές του 6ου αι. π.Χ. Τρεις ναοί διαδέχτηκαν ο ένας τον άλλο στο σημείο αυτό. Ο Πausανίας αναφέρει την ύπαρξη δυο αγαλμάτων στο σηκό της Ήρας και του Δία, που δεν βρέθηκαν. Στα Ρωμαϊκά Χρόνια εδώ φυλάσσονταν τα σημαντικότερα αφιερώματα στο ιερό. Σε μια κόχη βρέθηκε το άγαλμα του Ερμή του Πραξιτέλη, με το μικρό Διόνυσο, και το κολοσσιαίο πέτρινο κεφάλι του αγάλματος της Ήρας.

Εικόνα : Τα ερείπια του Ηραίου

Στα ανατολικά του Ηραίου διακρίνονται τα θεμέλια δυο βωμών και στα νοτιοδυτικά το Πελόπειο, το αρχαιότερο μνημείο της Άλτεως, στο οποίο τιμούνταν ο Πέλοπας με θυσία μαύρου κριαριού. Σήμερα σώζονται τα υπολείμματα ενός ακανόνιστου περιβόλου και έναν τύμβο. Το ημικυκλικό Νυμφαίο χτίστηκε (160 μ.Χ.) από τον Ηρώδη τον Αττικό σαν δεξαμενή νερού και στα ανατολικά του, σε ένα άνδηρο στους πρόποδες του Κρονίου ήταν οι θησαυροί δηλαδή μικροί ναΐσκοι γεμάτοι αναθήματα, χτισμένοι τον 6ο και 5ο αι. από διάφορες ελληνικές πόλεις. Από

τους θησαυρούς σώζονται σήμερα μόνο τα θεμέλια.⁷⁰ Εκεί βρίσκονται και οι Ζάνες, οι βάσεις δηλαδή για δεκαέξι χάλκινα αγάλματα του Δία (4ου αι.), κατασκευασμένα από το πρόστιμα που οι αθλητές πλήρωναν αν είχαν δωροδοκήσει αντιπάλους τους. Στα πόδια του άνδρου των θησαυρών ορθωνόταν το Μητρώο (ναός της Μητέρας των Θεών ή της Ρέας-Κυβέλης), δωρικός περίπτερος, 4ου αι. π.Χ., με πρόδομο και οπισθόδομο. Το 267 μ.Χ. με την επιδρομή των Έρουλων, ισοπεδώθηκε. Στα Ρωμαϊκά Χρόνια μετατράπηκε σε ναό του Αυγούστου και των Ρωμαίων αυτοκρατόρων τα αγάλματα των οποίων βρίσκονταν στο σηκό. Στα νοτιοανατολικά του Μητρώου ο Πausanias μνημονεύει το ναό της Ιπποδάμειας, γυναίκας του Πέλοπα. Ο ναός δεν υπάρχει πια.⁷¹

Αμέσως μετά τους θησαυρούς είναι το Στάδιο. Ανάμεσα στην είσοδο του Ιπποδρόμου και εκείνη του Σταδίου απλωνόταν η Στοά της Ηχούς ή Ποικίλη, που άνοιγε κατευθείαν στην Άλτι. Η πρώτη από τις ονομασίες της οφείλεται στο ότι οι ήχοι επαναλαμβάνονταν, σύμφωνα με το μύθο, επτά φορές και η δεύτερη στις τοιχογραφίες που τη διακοσμούσαν. Η Στοά αναγέρθηκε στο δεύτερο μισό του 4ου αι. π.Χ., σε τέτοιο σημείο, ώστε να συνδέει το Στάδιο με τον ιερό χώρο της Άλτεως, αποδεικνύοντας την άρρηκτη, τότε σχέση ανάμεσα στους Ολυμπιακούς Αγώνες και τη θρησκεία. Νοτιοανατολικά από τη Στοά ανασκάφηκαν τα ερείπια οικοδομικού συμπλέγματος, που σε πρώτη μορφή, ήταν ιερό της Εστίας ή Πρυτανείο των Πισατών (5ου αι. π.Χ.). Αργότερα όμως καλύφθηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος από την κατοικία του Νέρωνα (67 μ.Χ.), ο οποίος συμμετείχε σε Ολυμπιακούς Αγώνες της εποχής του και είχε μάλιστα ανακηρυχθεί νικητής, αλλά όχι φυσικά με την αξία του.

⁷⁰ <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>

⁷¹ <http://www.touristorama.com>

Στον ίδιο χώρο χτίστηκαν αργότερο λουτρά.⁷² Η είσοδος, η Κρυπτή, βρίσκεται στα ΝΑ των θησαυρών είναι καμαροσκέπαστη και από δω έμπαιναν στο Στάδιο οι ελλανοδίκες και οι αθλητές. Οι ανασκαφές Γερμανών αρχαιολόγων αποκάλυψαν όλο το στίβο, με το τέρμα και την αφετηρία του. Το διάστημα ανάμεσα στα δύο αυτά σημεία είναι 192,17 μ., που ορίζουν το μήκος του Ολυμπιακού Σταδίου. Σύμφωνα με το μύθο, το μήκος του Σταδίου το είχε πρώτος προσδιορίσει ο Ηρακλής, κάνοντας 600 κανονικά βήματα. Το Στάδιο μπορούσε να χωρέσει 40.000 θεατές και δίκαια θεωρούνταν ένα από τα μεγαλύτερα της εποχής του. Είναι 4ου αι. π.Χ., με ελληνιστικές και ρωμαϊκές προσθήκες. Στα 155 μ.Χ. κατασκευάστηκε ο βωμός της Δήμητρας Χαμύνης, προς τιμή της Ρήγιλλας, γυναίκας του Ηρώδη του Αττικού. Οι συστηματικές ανασκαφές έφεραν στο φως μια ξύλινη εξέδρα απέναντι από το βωμό της Χαμύνης στο βόρειο τμήμα του Σταδίου, όπου πρέπει να είναι η «καθέδρα» των ελλανοδικών.

Εικόνα : Το στάδιο στην Ολυμπία

Εικόνα : Η είσοδος του σταδίου για τους

ελλανοδίκες

⁷² <http://www.touristorama.com>

Κοντά στο Στάδιο ανασκάφηκε ναός του Δία, ο μεγαλύτερος και πλουσιότερος δωρικός ναός της Άλτεως. Χτιζόταν από το 470 ως το 456 π.Χ. Ήταν περιστοιχισμένος από μια σειρά με δεκατρείς κίονες στο πλάι και έξι στον πρόναο και στον οπισθόναο. Υπερήφανος και επιβλητικός, φτιαγμένος από κογχυλιάτη, ο ναός ήταν διακοσμημένος με θαυμάσια γλυπτικά συμπλέγματα και συνθέσεις, μερικά από τα οποία σώζονται ως σήμερα. Στο ανατολικό αέτωμα δέσποζε μια επίχρυση Νίκη. Στη βάση της ήταν στερεωμένη χρυσή ασπίδα, την οποία είχαν προσφέρει το 456 π.Χ. οι Λακεδαιμόνιοι, σε ανάμνηση της νίκης τους στην Τανάγρα, ενώ τρίποδες με επίχρυσους λέβητες αποτελούσαν τα γωνιακά ακρωτήρια.⁷³

Στις ακόσμητες μετόπες στερέωσε το 146 π.Χ. ο Μόμμιος, 21 επίχρυσωμένες ασπίδες από τα λάφυρα της νίκης κατά των Αχαιών. Εκτός από τις θαυμάσιες παραστάσεις των αετωμάτων και τα πλούσια αναθήματα που στόλιζαν τον πρόναο, αυτό που ξεχώριζε ήταν βέβαια, το κολοσσιαίο άγαλμα του Δία, έργο του Φειδία, που ήταν στημένο στο σηκό του ναού. Η ομορφιά του χρυσελεφάντινου αυτού αγάλματος, που κήκε σε πυρκαγιά στην Κωνσταντινούπολη (475 μ.Χ.) όπου είχε μεταφερθεί, ήταν τέτοιο ώστε ο Πausανίας να διηγείται το εξής περιστατικό: Όταν ο Φειδίας ολοκλήρωσε το έργο του, ζήτησε από το Δία ένα θεϊκό σημάδι, εάν το αποτέλεσμα τον είχε ικανοποιήσει, και ο Δίας έστειλε αμέσως έναν κεραυνό. Μπροστά από το άγαλμα, στο σηκό του ναού, υπήρχε μικρή δεξαμενή, στρωμένη με μαύρες πλάκες, όπου σύμφωνα πάντα με τον Πausανία, κυλούσε το λάδι με το οποίο άλειφαν το άγαλμα για να μην καταστρέφεται. Εξίσου εντυπωσιακός ήταν και ο

⁷³ <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>

χρυσελεφάντινος θρόνος του αγάλματος, διακοσμημένος με γλυπτικές, ζωγραφικές παραστάσεις και πολύτιμους λίθους.⁷⁴

Εικόνα :Τμήμα από τη μετόπη του ναού του Δία στην Ολυμπία.

Παριστάνει τον Άτλα που βαστά τον ουράνιο θόλο και μπροστά του είναι ο Ηρακλής. Αριστερά βρίσκεται η θεά Αθηνά.

Ο ναός κάηκε το 426 μ.Χ., ενώ μεγάλη καταστροφή υπέστη από τους σεισμούς του 6ου αι. μ.Χ., όπως φαίνεται από τους πεσμένους κίονες και τα διάσπαρτα στο χώρο κιονόκρανα. Μέσα στο ναό είναι ορατά τα ίχνη από την περίτεχνη διακόσμηση των μωσαϊκών δαπέδων. Μπροστά στα σκαλοπάτια που οδηγούν στο ναό διακρίνονται βάσεις από αγάλματα-αναθήματα, με γνωστότερη την τριγωνική βάση της Νίκης του Παιωνίου.

Εικόνα :Η Νίκη του Παιωνίου

⁷⁴ <http://www.touristorama.com>

Προχωρώντας νοτιοδυτικά από το ναό του Δία, έξω από τον ιερό χώρο της 'Αλτεως και το πρώτο οικοδόμημα είναι το Βουλευτήριο, που αποτελούνταν από δυο κύρια κτίρια που κατέληγαν σε αψίδα, 6ου και 5ου αι. π.Χ. Ανάμεσά τους υπήρχε αυλή ανοιχτή, με το άγαλμα του Ορκίου Διός στο κέντρο. Στην Ελληνιστική Περίοδο προστέθηκε μια ιωνική στοά, χάρη στην οποία συγκοινωνούσαν πλέον τα δυο όμοια κτίρια. Το Βουλευτήριο ήταν η έδρα της ολυμπιακής βουλής, όπου οι αθλητές έδιναν μπροστά στους ελλανοδίκες τον Ολυμπιακό Όρκο. Πέρα από το Βουλευτήριο απλώνονται ερείπια της Νότιας Στοάς έργα 4ου αι. π.Χ.⁷⁵

Το Λεωνιδαίο, το μεγαλύτερο κτίριο της Ολυμπίας, όπου σώζονται μόνο τα θεμέλια, χτίστηκε στα μέσα του 4ου αι. π.Χ. από το Νάξιο Λεωνίδα, από τον οποίο πήρε το όνομά του. Χρησίμευσε ως ξενοδοχείο για τους επίσημους προσκεκλημένους των αγώνων. Ήταν τετράγωνο κτίριο, πλαισιωμένο από εξωτερική ιωνική κιονοστοιχία, με 138 κίονες, ενώ ολόγυρα βρίσκονταν τα διαμερίσματα, κλειστά ή με κιονοστοιχίες. Στο κέντρο υπήρχε αυλή που τη Ρωμαϊκή Εποχή μετέτρεψαν σε τεχνητή λίμνη με κήπους. Βόρεια του ογκώδους Λεωνιδαίου σώζεται, σε σχετικά καλή κατάσταση, τρίκλιτη παλαιοχριστιανική βασιλική, χτισμένη στα θεμέλια του εργαστηρίου του Φειδία. Εδώ, σύμφωνα με τα ευρήματα των ανασκαφών, φιλοτέχνησε ο Φειδίας το περίφημο χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία. Μετά τον 5ο αι. π.Χ. το εργαστήριο του χρησίμευσε ως αποθήκη για ενδύματα, αγγεία με λάδι και αρώματα⁷⁶

Βορειότερα είναι τα ερείπια τετράγωνου κτιρίου 4ου αι π.Χ. με την παράξενη ονομασία Θεοκολεών. Εδώ κατοικούσαν οι ιερείς και οι μάντεις. Δίπλα ακριβώς

⁷⁵ <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>

⁷⁶ <http://www.touristorama.com>

αποκαλύφθηκαν τα ερείπια κτιρίου που οι αφιερώσεις προσδιορίζουν ως Ηρώο, ή ναό ηρωοποιημένου νεκρού Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής Εποχής. Κοντά στην κοίτη του Κλαδέου διακρίνονται τα υπολείμματα εγκαταστάσεων θερμών λουτρών, από την Κλασική (5ος αι. π. Χ.) ως τη Ρωμαϊκή Εποχή. Η εν μέρει αναστηλωμένη Παλαίστρα, χτισμένη στο τέλος του 3ου αι. π.Χ., ήταν ο χώρος όπου γυμνάζονταν οι αθλητές. Τετράγωνο οικοδόμημα με κεντρική εσωτερική αυλή και περιστύλιο με δωρικές κιονοστοιχίες, η Παλαίστρα διέθετε δωμάτια που χρησίμευαν σαν λουτρά, αποδυτήρια, χώρο διαμονής των αθλητών, εντευκτήρια ρητόρων και φιλοσόφων.

Εικόνα : Η ανατολική πλευρά της παλαίστρας

Επίσης, εν μέρει αναστηλωμένο είναι και το Γυμνάσιο. Αποτελούνταν από δυο μακριές στοές, που πλαισίωναν μια ευρύχωρη πλατεία και χρησίμευε για την άσκηση των αθλητών ελαφρών αγωνισμάτων.⁷⁷

Εικόνα : Το Γυμνάσιο

⁷⁷ <http://www.peloponnesians.co.uk/index.php/peloponnese-gr/hlias-gr.html>

3.3) Γεωγραφικός – γεωφυσικός προσδιορισμός και πληθυσμιακά στοιχεία

Ο νομός Ηλείας, μαζί με τους νομούς Αχαΐας και Αιτωλοακαρνανίας, ανήκει στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Καταλαμβάνει το Βορειοδυτικό τμήμα του γεωγραφικού διαμερίσματος της Πελοποννήσου και συνορεύει στα βόρεια με το νομό Αχαΐας, στα ανατολικά με το νομό Αρκαδίας και νότια με το νομό Μεσσηνίας, ενώ η δυτική του πλευρά βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος.⁷⁸ Η συνολική έκταση του Νομού είναι 2.621 km² και κατατάσσεται τελευταίος συγκριτικά με τους άλλους δύο νομούς της περιφέρειας, καθώς καταλαμβάνει το 23,11% της συνολικής της έκτασης (11.350 km²).⁷⁹

Η πρωτεύουσα του Νομού είναι ο Πύργος ο οποίος είναι και το μεγάλο αστικό κέντρο που συγκεντρώνει διοικητικές και άλλες εξυπηρετήσεις. Μικρότερες εξυπηρετήσεις συγκεντρώνει και η Αμαλιάδα, η οποία είναι η δεύτερη σε πληθυσμό πόλη, και ακολουθούν η Γαστούνη, η Κρέστενα και η Ζαχάρω. Ο πληθυσμός του Πύργου βάση της τελευταίας απογραφής ανέρχεται σε 28.660 κατοίκους, αλλά ο πραγματικός πληθυσμός που καθημερινά κινείται στη πόλη υπερβαίνει τις 40.000. Το έδαφος του είναι πεδινό κατά 60%, γεγονός που καθιστά την πεδιάδα της Ηλείας τη μεγαλύτερη σε έκταση από τις υπόλοιπες πεδιάδες της Πελοποννήσου. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, από τη συνολικής έκτασης του

⁷⁸ Μοίρα Π.(2005), «Τουριστική γεωγραφία της Ελλάδας», Αθήνα: Interbooks,

⁷⁹ <http://www.touristorama.com>

Νομού, 1.517 χιλ. στρέμματα είναι πεδινά, 555 χιλ. στρέμματα είναι ημιορεινά και 546 χιλ. στρέμματα είναι ορεινά ανάγλυφα.⁸⁰

Οι μεγαλύτεροι ορεινοί όγκοι του Νομού βρίσκονται στα σύνορα με την Αρκαδία, στο όρος Ερύμανθος, (όπου ο Ηρακλής πραγματοποίησε τον ομώνυμο άθλο σκοτώνοντας το φοβερό κάπρο), όπου ψηλότερη κορυφή του, για το κομμάτι που βρίσκεται στην Ηλεία, θεωρείται η Λάμπεια με υψόμετρο 1.797 μέτρα και το Σκιαδοβούνι. Άλλες ψηλές κορυφές είναι η Φολόη, ο Λαμπίθας και η Μίνθη.⁸¹

Η ακτογραμμή του Νομού έχει μήκος 150 km και αποτελείται κυρίως από αμμώδεις παραλίες. Από το σύνολο των παραλιών του Νομού έχουν βραβευθεί με το διακριτικό σήμα της «Γαλάζιας Σημαίας», που απονέμεται σε αυτές κάθε έτος, οι παραλίες Ζαχάρω του Δήμου Ζαχάρως, Σκαφιδιά του Δήμου Πύργου, Κουρούτα του Δήμου Αμαλιάδος, Κάστρο – Χρυσή Ακτή, Λουτρά Κυλλήνης και Λουτρά Κυλλήνης του Δήμου Κάστρου – Κυλλήνης. Το Νομό διασχίζουν οι ποταμοί Αλφειός, Πηνειός, Ερύμανθος και οι παραπόταμοί του. Οι ποταμοί Αλφειός και Πηνειός είναι οι μεγαλύτεροι της Πελοποννήσου και αξιοποιούνται για άρδευση γεωργικών εκτάσεων. Το φράγμα του Αλφειού θεωρείται ως ένα από τα μεγαλύτερα χωμάτινα φράγματα στην Ευρώπη. Ο Νομός χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη παράλιων υδροβιότοπων όπως το Κοτύχι (υγρότοπος διεθνούς σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ) και τον Καϊάφα που είναι εξαιρετικού φυσικού κάλλους και οικολογικού πλούτου. Ο Νομός διαθέτει επίσης πλήθος από ιαματικές πηγές με σημαντικότερες της Κυλλήνης, του Καϊάφα, της Φρασινιάς, της Ξυλοκέρας, του Πουρναριού, κ.α..

Το κλίμα του Νομού είναι μεσογειακό και θερμό, με σχετικά υψηλά ποσοστά βροχοπτώσεων. Η θερμοκρασία στο Νομό, την περίοδο της άνοιξης και του

⁸⁰ <http://www.peloponnesians.co.uk/index.php/peloponnese-gr/hlias-gr.html>

⁸¹ Μοίρα Π.(2005), «Τουριστική γεωγραφία της Ελλάδας», Αθήνα: Interbooks,

φθινοπώρου, κυμαίνεται μεταξύ 20 και 25 βαθμών Κελσίου, ενώ το καλοκαίρι μεταξύ 30 και 35 βαθμών Κελσίου. Το χειμώνα οι θερμοκρασίες φτάνουν σε μέγιστο τους 15 βαθμούς Κελσίου και μόνο στις ορεινές περιοχές του Νομού πέφτουν σε επίπεδα που επιτρέπουν τις χιονοπτώσεις. Τέλος ο Ανδρέας Καρκαβίτσας καταγόταν από τα Λεχαινά Ηλείας. Μέχρι σήμερα, τα Λεχαινά είναι μια πλούσια, όμορφη και εύφορη κωμόπολη. Απέχει μόλις 39 χλμ. από τον Πύργο και εδώ μπορεί να δει κανείς το σπίτι του μεγάλου Έλληνα συγγραφέα, την προτομή του που κοσμεί την πλατεία Αγίου Δημητρίου αλλά και άλλα αξιοθέατα.⁸²

3.3.1) Δημογραφικά χαρακτηριστικά – Διάρθρωση Οικισμών

Ο Νομός Ηλείας χωρίζεται σε δύο επαρχίες, την επαρχία Ηλείας και την επαρχία Ολυμπίας, συγκροτείται από 22 Δήμους, στους οποίους υπάγονται 220 Δημοτικά Διαμερίσματα.⁸³

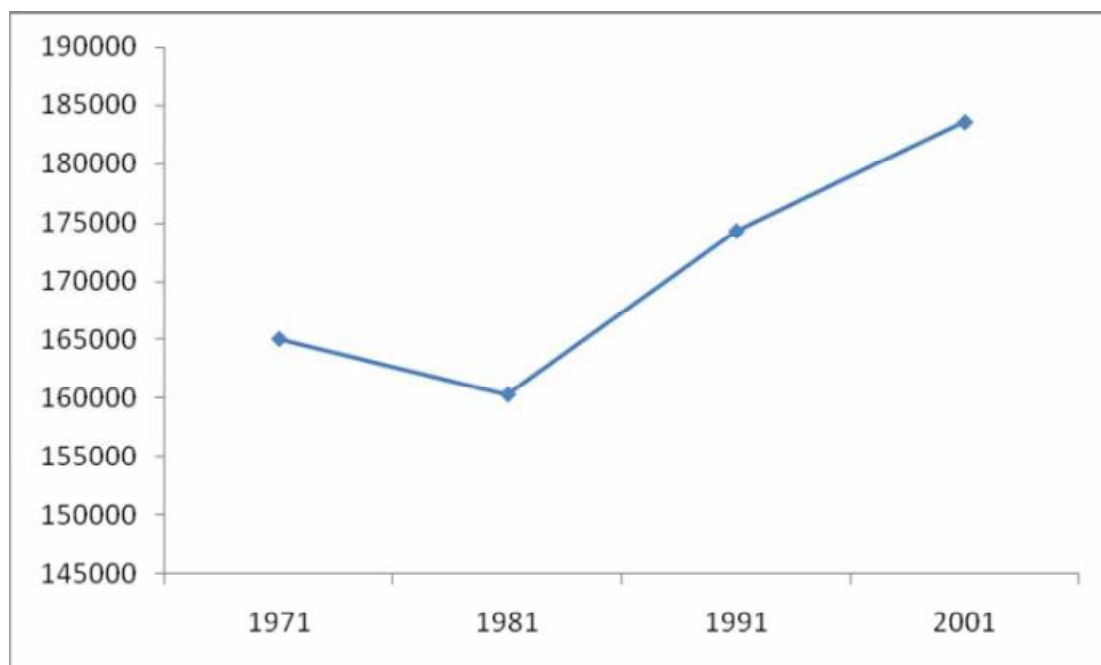
3.3.2) Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά της Ηλείας

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή πληθυσμού της ΕΣΥΕ το 2001 ο νομός Ηλείας είχε πληθυσμό 193.288 κατοίκους, ο οποίος αντιστοιχεί στο 27% του πληθυσμού της Περιφέρειας (1,8% του συνολικού πληθυσμού της Χώρας), εκ των

⁸² Μοίρα Π.(2005), «Τουριστική γεωγραφία της Ελλάδας», Αθήνα: Interbooks,

⁸³ <http://www.peloponnesians.co.uk/index.php/peloponnese-gr/hlias-gr.html>

οποίων οι 81.994 (44,68%) αποτελούν τον αστικό πληθυσμό του Νομού και οι 111.294 (60,64%) τον αγροτικό πληθυσμό. Σύμφωνα με τα πληθυσμιακά στοιχεία του 2003 ο Νομός καταλαμβάνει τη 12η θέση μεταξύ των νομών της χώρας. Η αύξηση του πληθυσμού του Νομού κατά την περίοδο 1991 – 2001 ήταν 7,7%, ποσοστό μεγαλύτερο από το αντίστοιχο για το σύνολο της χώρας, ενώ ο πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος παρουσίασε μικρή μείωση (0,4%).⁸⁴ Ωστόσο, η αύξηση παρουσίασε κάμψη σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία. Το ποσοστό του ανδρικού πληθυσμού (51%) ξεπερνά το ποσοστό του γυναικείου (49%), αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στη σύνθεση του πληθυσμού της χώρας. Το ποσοστό του ικανού προς εργασία πληθυσμού (ηλικίες 15 – 64 ετών) είναι μικρότερο στο Νομό σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της Χώρας, και μεγαλύτερο στις μικρότερες και μεγαλύτερες ηλικίες. Οι νόμιμοι μετανάστες αποτελούν το 6,3% του πληθυσμού. Στο ακόλουθο διάγραμμα φαίνεται η εξέλιξη του πληθυσμού του Νομού Ηλείας.⁸⁵

Διάγραμμα Εξέλιξη Πληθυσμού Νομού Ηλείας (1971 – 2001)

⁸⁴ Μοίρα Π.(2005), «Τουριστική γεωγραφία της Ελλάδας», Αθήνα: Interbooks,

⁸⁵ <http://www.peloponnesians.co.uk/index.php/peloponnese-gr/hlias-gr.html>

3.4)Βιώσιμη ανάπτυξη του Νομού Ηλείας

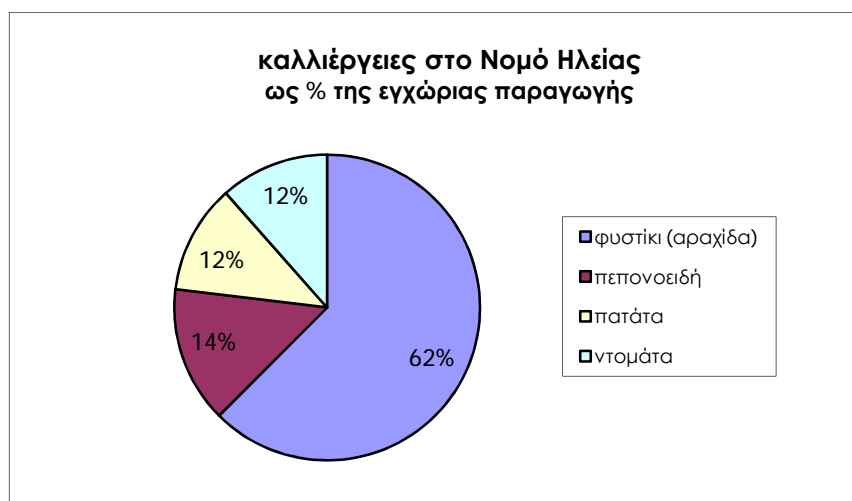
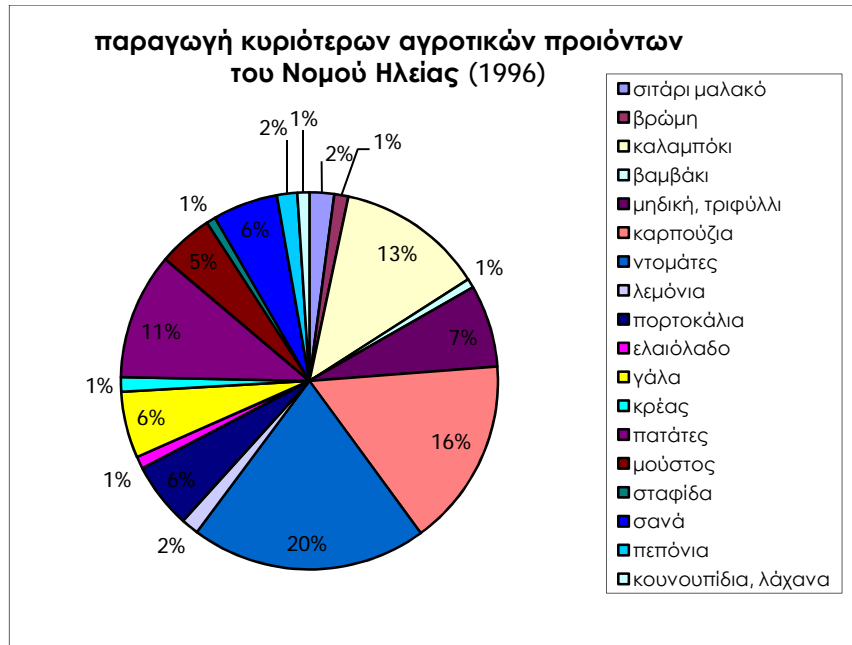
Στο νομό Ηλείας, ο πρωτογενής τομέας παίζει σημαντικό ρόλο και γι' αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί κατεξοχήν αγροτικός νομός. Αξιόλογη είναι και η συμμετοχή των υπηρεσιών και ιδίως στον τομέα του τουρισμού. Η πλούσια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του νομού για την ανάπτυξη του τουρισμού και του παραθερισμού σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η οικονομία της Ηλείας στηρίζεται κυρίως στη γεωργία. Η μεγάλη εύφορη πεδιάδα, η οποία αρδεύεται κατά το μεγαλύτερο μέρος, προσφέρεται για ποικίλες καλλιέργειες. Η μισή έκταση του νομού είναι καλλιεργήσιμη. Όσον αφορά τη διάρθρωση των καλλιεργειών, ο νομός παρουσιάζει σχετική εξειδίκευση σε καλλιέργειες όπως η ντομάτα, η πατάτα και τα εσπεριδοειδή. Εκτός από τις παραδοσιακές καλλιέργειες, όπως η ελαιοκαλλιέργεια, υπάρχουν επίσης καλλιέργειες με κηπευτικά, αλλά και άλλα προϊόντα με ιδιαίτερη έμφαση σε δύο προϊόντα (καρπούζια και φράουλες).

Ο νομός Ηλείας είναι ο πρώτος παραγωγός ντομάτας και πατάτας στη χώρα, ο 5ος όσον αφορά στα εσπεριδοειδή και 6ος στο ελαιόλαδο. Σημαντική είναι επίσης καλλιέργεια κορινθιακής σταφίδας. Η Ηλεία έχει την αποκλειστική παραγωγή του σανού, των πεπονιών και των κουνουπιδιών – λάχανων καθώς επίσης και το μεγαλύτερο ποσοστό της παραγωγής σε σιτάρι μαλακό, καρπούζια και πορτοκάλια. Ο νομός έχει όλες τις δυνατότητες και μπορεί να αναδειχθεί σε σημαντικό κέντρο θερμοκηπιακών καλλιεργειών της χώρας, αν λάβουμε υπόψη τις θερμοκηπιακές φράουλες της Μανωλάδας. Ακόμα στο νομό στεγάζονται εργοστάσια επεξεργασίας ντομάτας «ΚΥΚΝΟΣ» (στα Σαβάλια) και «ΠΕΛΑΡΓΟΣ» (στη Γαστούνη), καθώς

σελ.61

και εργοστάσιο παραγωγής τουρσιών στην τοποθεσία Χάβαρι. Τα εργοστάσια αυτά προσφέρουν πολλές θέσεις εργασίας είτε εποχιακές είτε μόνιμες. Ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες οι θέσεις αυτές λειτουργούν ως δευτερεύουσα απασχόληση.

Κάποια ανάπτυξη παρουσιάζει η κτηνοτροφία (βοοειδή, αιγοπρόβατα, χοίροι). Αποτελεί συμπληρωματική δραστηριότητα ως προς τη γεωργία. Η κτηνοτροφία στην Ηλεία έχει κατά κύριο λόγο εκτατικό χαρακτήρα, με μικρό αριθμό κτηνοτροφικών μονάδων. Το μεγαλύτερο τμήμα του ζωικού κεφαλαίου αποτελείται από αιγοπρόβατα ελεύθερης βοσκής με κυριότερα προϊόντα το μαλακό τυρί, το κρέας και το γάλα.

Εκτός από τη συνήθη κτηνοτροφία, ο νομός Ηλείας έχει παράδοση στην εκτροφή αλόγων (Η φυλή Ηλείας είναι μια από τις έξι ελληνικές φυλές αλόγων).⁸⁶

Η αλιευτική δραστηριότητα στο νομό περιλαμβάνει την αλιεία ανοικτής θάλασσα, την αλιεία των φυσικών εκτροφείων στις λιμνοθάλασσες Κοτύχι και Βάρδα και την αλιεία στην τεχνητή λίμνη του Πηνειού. Άλλοι πόροι είναι η εκμετάλλευση των δασών. Αξιόλογος και συνεχώς αναπτυσσόμενος πόρος του νομού είναι ο τουρισμός, που οφείλεται και στα αρχαία μνημεία και στο τοπίο, ειδικότερα στις εκτεταμένες ωραιότατες αμμουδιές. Η διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων στην Ελλάδα το 2004 προσέδωσε ιδιαίτερη σημασία στην τουριστική ανάπτυξη της Ηλείας και ιδιαίτερα στην περιοχή της Αρχαίας Ολυμπίας – γνωστή και για τις τελετές αφής της ιερής φλόγας σε κάθε Ολυμπιάδα.⁸⁷

Η τουριστική δραστηριότητα στο νομό Ηλείας βασίζεται κυρίως στους αλλοδαπούς τουρίστες. Το ξενοδοχειακό δυναμικό του νομού είναι σημαντικό, ιδίως όσον αφορά σε μονάδες μεσαίου μεγέθους. Λόγω του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης ειδικών και ήπιων μορφών τουρισμού (οικοτουρισμός, ιαματικός και αθλητικός τουρισμός) και ιδιαίτερα του αγροτουρισμού, λόγω του αγροτικού χαρακτήρα του νομού. Ο νομός Ηλείας περιέχει Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) στις ιαματικές πηγές Κυλλήνης, σε έκταση του ΕΟΤ 1.900 στρεμμάτων, με δυνατότητα 1.400 κλινών (Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Αθήνα 2008). Από την ανάλυση της δομής και των τάσεων της οικονομίας του νομού Ηλείας προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:⁸⁸

⁸⁶ <http://www.peloponnesians.co.uk/index.php/peloponnese-gr/hlias-gr.html>

⁸⁷ <http://www.peloponnesians.co.uk/index.php/peloponnese-gr/hlias-gr.html>

⁸⁸ <http://www.ilialive.gr/>

- Η ανάπτυξη της Ηλείας στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο στον πρωτογενή τομέα με τη στροφή σε εντατικές καλλιέργειες και τη διατήρηση ικανοποιητικών τιμών στα αγροτικά προϊόντα αλλά και στον τριτογενή τομέα με αιχμή τον τουριστικό κλάδο.
- Ο εξαγωγικός προσανατολισμός της οικονομίας υφίσταται σε συγκεκριμένους τομείς και προϊόντα. Ένα τμήμα της αγροτικής παραγωγής καθώς και ο τουρισμός απευθύνονται στις διεθνείς αγορές και ιδιαίτερα τις ευρωπαϊκές και έτσι συνδέονται άμεσα με τις οικονομικές εξελίξεις στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο :

Αξιοποίηση τουριστικών πόρων του Νομού Ηλείας

Εισαγωγή

Στην Ηλεία ο τουρισμός αποδίδει πολλά , χάρη στις αρχαιότητες , στις ιαματικές πηγές και στις ωραίες ακρογιαλιές. Οι ακτές του Νομού χαρακτηρίζονται από μεγάλες αμμώδεις παραλίες που βρέχονται από το Ιόνιο Πέλαγος , δίχως να έχουν πραγματοποιηθεί οικοδομικές παρεμβάσεις , δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για υγιείς επενδύσεις και τουριστική ανάπτυξη σε συνδυασμό με την θαλάσσια σύνδεση με νησιά μέσω του λιμανιού της Κυλλήνης , με την Ζάκυνθο και την Κεφαλονιά , παρέχει τη δυνατότητα σε επισκέπτες να συνδυάσουν τουριστικά το Νομό με τα νησιά.

Η μορφή τουρισμού που επικρατεί στην Ηλεία είναι ο περιηγητικός και πολιτιστικός τουρισμός και σε δεύτερη θέση έρχεται ο μαζικός τουρισμός , ο οποίος μπορεί να χαρακτηριστεί ως μέτριας έντασης .Οι περιοχές – ζώνες που συγκεντρώνεται ο τελευταίος είναι οι παράκτιες περιοχές :

- Πύργου-Αρχαίας Ολυμπίας
- Βορειοδυτικές ακτές της Ηλείας (Σταφιδιά , Κουρούτα , Θίνες , Βαρθολομιό , Κυλλήνη)

Καμία από αυτές τις περιοχές δεν είναι κορεσμένη τουριστικά , ούτε μπορεί να χαρακτηριστεί ως περιοχή πολύ μεγάλης τουριστικής φόρτισης. Το ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό χαρακτηρίζει αυτές τις περιοχές ως αναπτυσσόμενες τουριστικά.

4.1) Τα κύρια τουριστικά καταλύματα

Στον Νομό Ηλείας , ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να επιλέξει κατάλυμα , ανάλογα με τις προτιμήσεις του και το είδος του τουρισμού που θα ακολουθήσει . Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι , ο συγκεκριμένος Νομός παρέχει μεγάλη ποικιλία όσον αφορά το είδος των καταλυμάτων . Παρακάτω θα παρουσιαστούν οι τουριστικοί πόροι φιλοξενίας των ταξιδιωτών που επιλέγουν τον Νομό Ηλείας για τις διακοπές τους .

4.1.1) Ξενοδοχεία

Τα ξενοδοχειακά καταλύματα , τα οποία είναι σε λειτουργία στον Νομό Ηλεία ομαδοποιούνται , ανάλογα με τη λειτουργική τους μορφή, σε 5 κατηγορίες αστερών, δηλαδή σε κατηγορία πέντε αστερών, τεσσάρων αστερών, τριών αστερών, δύο αστερών και ενός αστέρος, με βάση την πλήρωση του συστήματος υποχρεωτικών προδιαγραφών και προϋποθέσεων του κάθε ξενοδοχείου . Τα κριτήρια βαθμολόγησης και κατάταξης των ξενοδοχείων έχουν οριστεί από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού , ενώ οι διάφοροι έλεγχοι για τον χαρακτηρισμό των καταλυμάτων επιτελούνται από εξειδικευμένο ελεγκτικό προσωπικό.

Στο νομό Ηλείας υπάρχουν συνολικά 78 τουριστικά καταλύματα. Από αυτά τα 10 είναι με ένα αστέρι, με δύο αστέρια 36, 18 είναι αυτά με τα τρία αστέρια και 9 με τέσσερα αστέρια, ενώ τα υπόλοιπα 3 είναι 5 αστέρων. Ακόμα υπάρχουν και μερικά ξενοδοχεία Τάξεων Α και Β.

Τα ξενοδοχεία των 5 αστέρων φιλοξενούν, κατά κόρον, άτομα, τα οποία προέρχονται από ανώτερες και ανώτατες κοινωνικές τάξεις, ενδεχομένως και ξένης καταγωγής, ενώ οι περισσότεροι Έλληνες, παρατηρείται να προτιμούν τα camping, τα ενοικιαζόμενα δωμάτια ή/και τις επιπλωμένες κατοικίες.

4.1.2) Camping

Η κατασκήνωση (συχνά χρησιμοποιείται και ο αγγλικός όρος 'camping') αποτελεί μία προσωρινή εγκατάσταση και διαμονή(λίγων ημερών) συνήθως εντός σκηνής ή σε τροχόσπιτα. Στις μέρες μας, αυτού του είδους η διαμονή, επιλέγεται ηθελημένα, διότι το άτομο προσπαθεί να έρθει πιο κοντά στη φύση, ξεφεύγοντας από την θορυβώδη καθημερινότητα του.

Ανάλογα με το αν πραγματοποιείται σε ειδικά διαμορφωμένο για αυτό το σκοπό χώρο ή όχι, η κατασκήνωση διαχωρίζεται σε:

Ø οργανωμένη κατασκήνωση:

Η κατασκήνωση πραγματοποιείται σε ειδικά διαμορφωμένο για αυτό το σκοπό χώρο, γνωστό και ως camping. Τέτοιοι χώροι είναι δυνατόν να παρέχουν από απολύτως βασικές διευκολύνσεις στον κατασκηνωτή (νερό, ηλεκτρικό ρεύμα, χώρους

υγιεινής) μέχρι και υπηρεσίες ενός τυπικού ξενοδοχείου (εμπορικά καταστήματα, νυχτερινή διασκέδαση κ.α.).

Ø ελεύθερη κατασκήνωση:

Στην ελεύθερη κατασκήνωση οι κατασκηνωτές διανυκτερεύουν συνήθως σε μέρη με πλούσια φυσική ομορφιά (παραλίες, οροπέδια, όχθες ποταμών). Η ελεύθερη κατασκήνωση προσφέρει καλύτερες ευκαιρίες για επαφή με τη φύση ή, αν το επιθυμεί ο κατασκηνωτής, απομόνωση, όμως έχει και περισσότερες δυσκολίες, καθώς οι κατασκηνωτές πρέπει να φροντίσουν οι ίδιοι τα πάντα σχετικά με τη διαμονή τους. Στο νομό Ηλείας υπάρχουν 13 επιχειρήσεις camping που παρέχουν συνολικά 1149 θέσεις για σκηνές και τροχόσπιτα. Οι θέσεις αυτές έχουν τη δυνατότητα να φιλοξενήσουν 3.584 άτομα περίπου.

4.1.3) Ενοικιαζόμενα δωμάτια

Τα δωμάτια αυτά είναι μικρές τουριστικές οικογενειακές επιχειρήσεις οι οποίες καλύπτουν το έως και το 50% της τουριστικής κίνησης. Αυτού του είδους η διαμονή επιλέγεται από οικογένειες, οι οποίες επιδιώκουν να μεταφέρουν το οικογενειακό κλίμα και στις διακοπές, με καθημερινό μαγείρεμα, πλύσιμο των ρούχων, καθάρισμα. Στο νομό Ηλείας δραστηριοποιούνται 135 επιχειρήσεις ενοικιαζομένων δωματίων, που συμπεριλαμβάνουν 850 δωμάτια και 1700 κλίνες περίπου.

4.1.4) Επιπλωμένες κατοικίες

Οι επιπλωμένες κατοικίες είναι αυτόνομα και επιπλωμένα διαμερίσματα πλήρως εξοπλισμένα που προσφέρουν άνεση και λειτουργικότητα. Συνήθως οι παροχές σε μια επιπλωμένη κατοικία είναι οι εξής:

- Parking
- Air Condition
- TV
- Εξοπλισμός κουζίνας – μικροσυσκευές
- Επιπλωμένη βεράντα
- Wi-fi δίκτυο
- Σεσουάρ
- Ηλεκτρικό σίδερο και σιδερώστρα
- Καθαριότητα ανά δύο μέρες

4.2) Ανάλυση τουριστικής κίνησης

Η Ηλεία διαθέτει σημαντικό πολιτιστικό κεφάλαιο από την μακραίωνη ιστορία της και έχει την δυνατότητα να προσελκύσει επισκέπτες υψηλού επιπέδου από όλο τον κόσμο χωρίς να εξαρτάται μόνο από το θερινό μαζικό τουρισμό . Αξιοθέατα , τα οποία κάνουν την περιοχή μία από τις πιο τουριστικές της χώρας είναι η Ήλιδα , πρωτεύουσα της Αρχαίας Ηλείας , η Αρχαία Ολυμπία , αρχαιολογικός τόπος από τους πιο διάσημους στον κόσμο , ο ναός του Επικούρειου Απόλλωνα στη

περιοχή της Ανδρίτσαινας , η Ανδραβίδα , πρωτεύουσα του πριγκιπάτου των Φράγκων και τέλος τα γνωστά από την αρχαία εποχή λουτρά Κυλλήνης και Καϊάφα.

Η δυνατότητα ελλιμενισμού κρουαζιερόπλοιων στο επίνειο του Πύργου , το Κατάκολο , συμβάλει (800.00 τουρίστες ανά έτος)σημαντικά στην ανάπτυξη του τουρισμού . Υπολογίζεται 430 μεγάλα και μικρά πλοία ελλιμενίζονται σε ετήσια βάση στο Κατάκολο.

Επισκέπτες		2013	2014	Μεταβολή
Μουσεία	Αρχαία Ολυμπία	100.820	45.953	-54%
	Αρχαία Ήλιδα	2.243	713	-68%
Αρχαιολογικοί χώροι	Αρχαία Ολυμπία	342.595	399.891	17%
	Κάστρο Χλεμούτσι	7.337	6.282	-14%
	Ναός Επικούρειου Απόλλωνα	17.245	13.816	-20%
	Σύνολο	470.240	466.655	-1%

Πίνακας : Επισκεψιμότητα μουσείων και αρχαιολογικών χώρων κατά τα έτη 2013- 2014

Μουσεία	2013	2014	μεταβολή
Αρχαία Ολυμπία	708.925€	369.658€	-48%
Αρχαία Ήλιδα	4.143€	1317€	-68%
Αρχαιολογικοί χώροι	2013	2014	μεταβολή
Αρχαία Ολυμπία	2.460.061€	2.871.495€	17%
Κάστρο Χλεμούτσι	21.319€	18.253€	-14%
Ναός Επικούρειου Απόλλωνα	46.938€	37601€	-20%

Πίνακας : Έσοδα Μουσείων και αρχαιολογικών χώρων Ηλείας για τα έτη 2013-2014

4.3) Τουριστική υποδομή

Όσον αφορά στη τουριστική υποδομή στο νομό Ηλείας δεν υπάρχει μεγάλος αριθμός τουριστικών καταλυμάτων για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών . Το σύνολο των καταλυμάτων ανέρχεται σε 78, με τα περισσότερα από αυτά να βρίσκονται στο Δήμο Αρχαίας Ολυμπίας

Η ξενοδοχειακή υποδομή της Ηλείας στην δεκαετία 2002-2012 σημείωσε αύξηση 50% . Αναλυτικά στοιχεία για το ξενοδοχειακό δυναμικό κατά το 2013 (ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα) φαίνονται παρακάτω:

ΠΕΡΙΟΧΗ	1-2 ΑΣΤΕΡΩΝ	3 ΑΣΤΕΡΩΝ	4-5 ΑΣΤΕΡΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
Ολυμπία	13	3	6	22
Πύργος- Κατάκολο- Σκαφιδιά	9	3	2	14
Κυλλήνη	5	3	3	11
Καϊάφας	9	0	0	9
Βαρθολομιό	7	0	0	7
Αμαλιάδα- Κουρούτα	5	0	0	5
Ζαχάρω	4	0	0	4
Ανδρίτσαινα	0	1	1	2
Λαμπεία	1	0	0	1
Γαστούνη	1	0	0	1
Κρέσταινα	0	1	0	1
Λεχαινά	1	0	0	1
ΣΥΝΟΛΟ	55	11	12	78

Πίνακας : Αριθμός τουριστικών μονάδων ανά περιοχή σύμφωνα με την κατηγορία τους 2011-2012

(Πηγή: Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού ,2011-2012)

Σε σχέση με το σύνολο της χώρας , στην Ηλεία έχει αναπτυχθεί το 0,9% των ξενοδοχειακών μονάδων , το 1,09% των δωματίων και το 1,07% των κλινών της χώρας και διαθέτει 13 τουριστικά κάμπινγκ συνολικής δυναμικότητας 3.751 ατόμων (7,84% του συνόλου της χώρας και το 68% Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος)

Έτη	2010	2011	2012	2013
Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	81	97	98	101
Κλίνες ξενοδοχείων και ομοειδών καταλυμάτων	8.092	8.183	8.240	8.553

Ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ξενοδοχειακής υποδομής , η Ηλεία διαθέτει κλίνες υπερπολυτελείας :

- Το 39% κλίνες 3 και 2 αστερών
- Το 18% είναι 4 αστερών
- Το 38% των κλινών είναι 5 αστερών

Οι περιοχές Αρχαίας Ολυμπίας και Κάστρου Ηλείας παρουσιάζουν αυξημένο ξενοδοχειακό δυναμικό , σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές του νομού . Μικρότερου δυναμικού είναι οι περιοχές Ζαχάρως , Καϊάφα , Πύργου , Λυγιάς και Αμαλιάδας. Στον Νομό υπάρχουν δύο μεγάλες τουριστικές μονάδες:

Ø Το ολοκληρωμένο τουριστικό ασυγκρότητα Olympia Riviera Resort , που δημιουργήθηκε στην περιοχή πρώην ιδιοκτησίας ΕΟΤ Λουτρών Κυλλήνης, πρόκειται περί ενός ολοκληρωμένου τουριστικού θέρετρου με μακροχρόνια παραχώρηση χρήσης σε ελληνική ιδιωτική ξενοδοχειακή εταιρεία. Το τουριστικό θέρετρο διαθέτει 4 ξενοδοχειακές μονάδες , σουίτες και βίλες 3.106 κλινών , κέντρο Θαλασσοθεραπείας , συνεδριακό κέντρο , παιδούπολη , ιππικό όμιλο και άλλα

Ø Στο Δήμο Πύργου , στο Δ.Δ Σκαφιδιάς το Aldemar , με 431 δωμάτια και 82 σουίτες στο κεντρικό κτίριο και 49 διαμερίσματα σε συγκροτήματα bungalows .

Έτη	2012	2013
Ημεδαποί	111.016	120.356
Αλλοδαποί	148.023	151.340
Σύνολο	259.039	271.696

Πίνακας : Αριθμός αφίξεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα

4.3.1)Διανυκτερεύσεις τουριστών στα καταλύματα

Το σύνολο των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά συγκροτήματα του Νομού αυξήθηκαν κατά 37% την τελευταία δεκαετία και αναλυτικότερα :

- Ø Οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στο Νομό σημείωσαν μία πολύ σημαντική ετήσια αύξηση το 2007 κατά 89% και παρά την εξισορρόπηση που σημειώθηκε τα επόμενα χρόνια , οι διανυκτερεύσεις το 2010 παρέμειναν αυξημένες κατά 36,8% σε σχέση με το 2006.
- Ø Όσον αφορά στις διανυκτερεύσεις ημεδαπών , οι αυξομειώσεις ήταν πιο ομαλές . Το 2010 οι διανυκτερεύσεις ημεδαπών εμφανίζονται αυξημένες κατά 33,5% σε σχέση με το 2006.

4.3.2)Πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων

Η πληρότητα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων του νομού από το 42,1% το 2006 , ακολούθησε πτωτική πορεία φτάνοντας στο 36,6% το 2010.Ωστόσο σε αυτό το σημείο θα πρέπει να συνυπολογιστεί η αύξηση του αριθμού των καταλυμάτων και κατά συνέπεια και των κλινών στις ξενοδοχειακές μονάδες κατά 13,8% στο χρονικό διάστημα από το 2008 έως το 2014.

Το ποσοστό της συνολικής πληρότητας του Νομού Ηλείας , αναλογικά με την συνολική εικόνα της χώρας , παραμένει σε χαμηλά επίπεδα την τελευταία δεκαετία . Ωστόσο μια σημαντική μείωση αυτής της διαφοράς σημειώθηκε κατά το 2007 , χωρίς

όμως να υπάρξει διαχρονικότητα αυτής της τάσης , όσον αφορά στην σύγκριση των δεικτών πληρότητας σε αναλογία συνόλου.

4.3.3)Ειδική τουριστική υποδομή

Οι εγκαταστάσεις υδροθεραπείας , παρόλη τη σημασία και δυνατότητα των Ιαματικών πηγών της ΠΔΕ , είναι παλαιές , μικρής κλίμακας και τοπικής σημασίας. Το υδροθεραπευτήριο Λουτρών Κυλλήνης δεν λειτουργεί . Στην λουτρόπολη Καϊάφα , πρώην ιδιοκτησία ΕΟΤ , οι παρεμβάσεις που έγιναν από τον ΕΟΤ και τη Εταιρεία Τουριστικών Ακινήτων (ΕΤΑ) ήταν ελάχιστες και περιορίστηκαν στην συντήρηση των παλαιών λουτρικών εγκαταστάσεων και στη διαμόρφωση οικολογικών διαδρομών , κωπηλατικού στίβου στη λίμνη και χρήσεων διημέρευσης και αναψυχής. Η έκταση Λουτρών Καϊάφα συγκαταλέγεται στη δημόσια ακίνητη περιουσία προς αξιοποίηση , με στόχο τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου τουριστικού συγκροτήματος θεραπευτικού και φιλοπεριβαλλοντικού τουρισμού.

Την τελευταία δεκαετία υπάρχουν παραδείγματα που παραπέμπουν σε μία σχετική στασιμότητα στην τουριστική αξιοποίηση χαρακτηριστικών φυσικών πόρων της Ηλείας , όπως είναι οι σημαντικές ιαματικές πηγές των Λουτρών Καϊάφα και Κυλλήνης .

Σε ότι αφορά το παλαιό υδροθεραπευτήριο της περιοχής Καϊάφα , αν και αδυνατεί να στηρίξει σύγχρονες δραστηριότητες θεραπευτικού τουρισμού , τα τελευταία 10-15 χρόνια έχουν ακυρωθεί προγράμματα για ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής μέσω ιδιωτικής πρωτοβουλίας . Από παλαιότερες μελέτες και έρευνες έχει επισημανθεί η ιαματική αξία των πηγών σε εθνικό και ευρωπαϊκό

επίπεδο ωστόσο η σημερινή κατάσταση των παλιών εγκαταστάσεων είναι σαφώς πιο υποβαθμισμένη από αυτή που υπήρχε στο τέλος της δεκαετίας του '90.

4.3.4) Η μεταβολή τουριστικής κίνησης με την έλευση Κρουαζιερόπλοιων

Ο τουρισμός κρουαζιέρας έχει παρουσιάσει μεγάλη άνοδο τα τελευταία χρόνια στο Κατάκολο , το οποίο συμπεριλαμβάνεται στα 5 λιμάνια αναψυχής στη χώρα με την μεγαλύτερη κίνηση κρουαζιερόπλοιων λόγω του τουριστικού πολιτιστικού προορισμού της Αρχαίας Ολυμπίας και ελπίζεται προοπτικά και της Αρχαίας Ήλιδας.

Το Κατάκολο λειτουργεί σε αυξητική πορεία σε λιμάνι διέλευσης κρουαζιερόπλοιων , σε συνδυασμό με οργανωμένες οδικές ή σιδηροδρομικές επισκέψεις των επιβατών στην Αρχαία Ολυμπία .

Έτος	Κρουαζιέρες	Επιβάτες	
2001	220	220.799	
2002	205	170.659	
2003	212	192.689	
2004	264	344.815	
2005	261	383.677	
2006	250	335.414	

2007	279	504.944	
2008	320	650.077	
2009	312	660.338	
2010	360	736.869	
2011	429	819.943	
2012	337	749.892	
2013	307	763.966	
2014	251	584.879	
	4.006	8.632.869	

Πίνακας : Κρουαζιέρες με στάση στο Λιμένα Κατάκολου

Το τρένο Κατάκολου-Αρχαίας Ολυμπίας άρχισε να λειτουργεί το 2007 Πριν από 2 χρόνια ο ΟΣΕ συντόνισε τα δρομολόγια με τις ώρες αφίξεων των κρουαζιερόπλοιων και μετέφερε πλήθος τουριστών .Μετά το 2000 έγινε επέκταση του κεντρικού προβλήτα με παράλληλη εκβάθυνση , όπου ο προβλήτας λειτούργησε το 2007 . Έχουν ενταχθεί στο ΕΣΠΑ Δυτικής Ελλάδας τα έργα :

- Επέκταση κατά 150 μ. του προσήνεμου μόλου
- Επέκταση του κεντρικού προβλήτα
- Επέκταση κατά 8μ του παραλιακού κρηπιδώματος των καταστημάτων

Επίσης είναι υπό ένταξη από το τομεακό ΕΣΠΑ του ΕΟΤ⁸⁹ η ανάπλαση του κεντρικού λιμένα , η κατασκευή του κτιρίου Σέγκεν , του κτιρίου διακίνησης επιβατών , η μετατροπή του απεντομωτηρίου για την μεταφορά εκεί του μουσείου Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας (έργα προϋπολογισμού 6.800.000 Ευρώ).Σημειώνεται ότι υπάρχει εγκεκριμένο προγραμματικό σχέδιο από το 2011 που προβλέπει την κατασκευή προβλήτα 350 μέτρων στην θέση της υπάρχουσας μαρίνας και κατασκευή νέας μαρίνας (προϋπολογισμός έργων 7.300.000Ευρώ) , όπου ήδη λειτουργεί από το 2007 μόνο την καλοκαιρινή περίοδο , διότι δεν υπάρχει ασφάλεια από τον κυματισμό . Η κίνηση είναι μικρή ως προς τους επισκέπτες , διότι η κοντινότερη μαρίνα που λειτουργεί ως Τουριστικό καταφύγιο είναι της Αγ. Ευφημίας και απέχει 70 μίλια περίπου. Η Ηλεία ,επί της ουσίας , είναι ένα νέο έδαφος για επενδύσεις τουρισμού ο οποίος είναι στην πλειονότητα του περιηγητικός ή παραθεριστικός και έχει τις δυνατότητες να επεκταθεί και σε άλλες μορφές.

Στην Ηλεία ο χώρος του αγροτουρισμού μέχρι σήμερα έχει περιορισθεί μόνο στην ανασυγκρότηση παλιών σπιτιών και στην μετατροπή τους σε παραδοσιακά καταλύματα ,και αν εξαιρέσουμε το κτήμα Μερκούρη στο Κορακοχώρι και το κτήμα Φούγκα που αναπτύσσεται με σοβαρές προοπτικές στην Πηνεία , δεν υπάρχουν άλλες ολοκληρωμένες προσπάθειες αγροτουρισμού στο Νομό.

⁸⁹ www.eot.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο :

Προοπτικές τόνωση της τουριστικής κίνησης

Εισαγωγή

Για αέναη οικονομική ανάπτυξη , με την εκμετάλλευση των τουριστικών και φυσικών πόρων , κομβικός παράγοντας αποτελεί η διαμόρφωση ενός νέου αναπτυξιακού προγράμματος , το οποίο θα αφορά το Νομό Ηλείας . Οι προσπάθειες για τη μελλοντική οικονομική ευμάρεια της Ηλείας πρέπει να επικεντρωθούν σε τομείς όπως ο Τουρισμός μέσω της διατήρησης της πολιτιστικής ταυτότητας , και της σωστής διαχείρισης των πόρων .⁹⁰

Η δυνατότητα τουριστικής ανάπτυξης της Ηλείας είναι εξαιρετικά σημαντική και αυτό οφείλεται όχι μόνο στις δημιουργούμενες υποδομές αλλά κύρια στο γεγονός ότι υπάρχει μια από τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις αρχαιολογικών, ιστορικών και θρησκευτικών μνημείων, φυσικά τοπία με εκπληκτικές εναλλαγές και αστικά κέντρα ικανά να στηρίξουν με τις υπηρεσίες και την οργάνωσή τους την τουριστική βιομηχανία. Η Ηλεία μπορεί να αποτελέσει το ιδανικότερο μοντέλο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.⁹¹

⁹⁰ Μριασούλη, Ε. (2000). Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης: Χαρακτηριστικές Προσεγγίσεις (Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις,. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.

⁹¹ Κοκκώσης, & Τσάρτας, (1999). Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό. Πάτρα: ΕΑΠ.

5.1) Το τουριστικό Μάρκετινγκ

Το χαρακτηριστικό του ανταγωνισμού είναι ότι μετατίθεται το βάρος από το εθνικό επίπεδο στο επίπεδο του τουριστικού προορισμού. Έτσι, η σημασία του μάρκετινγκ των τουριστικών προορισμών είναι καθοριστική για την επιβίωση των τουριστικών περιοχών. Βασικά σημεία που επισημαίνουν τη σημασία του μάρκετινγκ είναι :

- Η εικόνα που διαμορφώνεται μέσω του μάρκετινγκ για τον τουριστικό προορισμό έχει μεγαλύτερη σημασία από την προβαλλόμενη εικόνα της επιχείρησης που βρίσκεται στην περιοχή.
- Ο άξονας της πολιτικής του μάρκετινγκ του προορισμού είναι η διαφοροποίηση, δηλαδή η προσπάθεια ανάδειξης των στοιχείων που διαφοροποιούν το τοπικό τουριστικό προϊόν με τα αντίστοιχα άλλων περιοχών

Ένα ακόμη κομβικό σημείο είναι ότι ,στη σημερινή εποχή η χρήση υπολογιστών και η επέκταση του Διαδικτύου προς αυτή την κατεύθυνση, διαμορφώνοντας νέα δεδομένα στην τουριστική αγορά. Η τεχνολογία επίσης, προωθεί και εφαρμογές που εκσυγχρονίζουν τουριστικά προϊόντα ή δημιουργούν καινούρια. Το πεδίο αυτών των αλλαγών είναι αρκετά μεγάλο και αυτό οδηγεί στην αλλαγή των χαρακτηριστικών της τουριστικής αγοράς σε ό,τι αφορά στη ζήτηση και την προσφορά. Η τεχνολογική πρόοδος και ιδιαίτερα η ανάπτυξη και επέκταση του Διαδικτύου είχε ως αποτέλεσμα την άμεση πρόσβαση του τουρίστα-καταναλωτή σε πηγές πληροφόρησης τουριστικών ταξιδιών, αλλά και επαφή με τουριστικές

επιχειρήσεις (ξενοδοχεία, τουριστικά γραφεία, εταιρίες ενοικίασης αυτοκινήτων). Οι τεχνολογικές εφαρμογές που είναι στη διάθεση του τουρίστα-καταναλωτή είναι⁹² :

α) η δυνατότητα πληροφόρησης για κάθε τύπο ταξιδιού, τιμές, καταλύματα, μεταφορικά μέσα κ.ά.,

β) η δυνατότητα αγοράς μέσω Διαδικτύου χωρίς τη μεσολάβηση πρακτορείων, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αυτονομία των τουριστών οι οποίοι διαλέγουν και διαμορφώνουν όπως θέλουν οι ίδιοι τα τουριστικά τους ταξίδια.

Ενδιαφέρουσες είναι και οι τεχνολογικές εξελίξεις που αφορούν την παραγωγή νέων τουριστικών προϊόντων ή τον εκσυγχρονισμό παλαιότερων. Κάποιες τέτοιες εξελίξεις που συνδέονται άμεσα με την τουριστική ανάπτυξη είναι

α) η επέκταση του Internet που δίνει τη δυνατότητα να αναζητεί ο τουρίστας περιοχές και καταλύματα με τις ανάλογες παροχές για να μπορεί να επικοινωνεί με το χώρο εργασίας του,

β) έχει αυξηθεί η ζήτηση για περιοχές και επιχειρήσεις που διαθέτουν συνεδριακά κέντρα ή ανάλογους χώρους ,ώστε να μπορούν να υποστηρίξουν συνέδρια,

γ) αυξάνονται τα θεματικά πάρκα και τα μουσεία που χρησιμοποιούν την τεχνολογία για να προσελκύσουν τουρίστες,

δ) αναπτύσσονται τα τουριστικά χωριά, δηλαδή περιοχές που έχουν χαρακτηριστικά παραθερισμού και θεματικού πάρκου,

ε) γίνονται προσπάθειες για δημιουργία εικονικών ταξιδιών.

⁹² Μριασούλη, Ε. (2000). Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης: Χαρακτηριστικές Προσεγγίσεις (Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις,. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.

Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών υπήρξε ενεργός στην ευαισθητοποίηση και συνεργασία για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως η μείωση του στρώματος του όζοντος, η θαλάσσια ρύπανση, καθώς και στη σύνδεση των προβλημάτων αυτών με πολιτικές οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Οι επιπτώσεις της ανάπτυξης του τουρισμού προέρχονται από την πολυπλοκότητα της δομής του ως δραστηριότητα, αφού έχει ισχυρές διασυνδέσεις και με άλλες οικονομικές δραστηριότητες, όπως το εμπόριο. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τον τουρισμό είναι όχι μόνο οικονομικοί αλλά και σε μεγάλο βαθμό κοινωνικοί και πολιτισμικοί. Η ανάπτυξη ανθρώπινων δραστηριοτήτων έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον, το ζήτημα είναι κατά πόσο επιφέρουν δραστικές αλλαγές στη δομή των φυσικών και ανθρώπινων οικοσυστημάτων. Ο τουρισμός δεν είναι τόσο η πηγή του προβλήματος όσο η αδυναμία ελέγχου και ορθολογικής οργάνωσης της ανάπτυξης του τουρισμού.⁹³

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτούν οι αρνητικές επιδράσεις της ανάπτυξης του τουρισμού στους πόρους (νερό, ακτές, μνημεία, έργα τέχνης) κατά τη διαδικασία παραγωγής ή κατανάλωσής τους. Οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού στη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να αφορούν σε φυσική φθορά ή και απώλειά τους λόγω της χρήσης τους ή της μείωσης της ικανοποίησης που προσφέρουν λόγω της υποβάθμισής τους. Η τουριστική ανάπτυξη εκτός από τις αρνητικές επιπτώσεις έχει και θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον όπως α) συμβολή στην προστασία και αναβάθμιση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων μιας περιοχής λόγω της τουριστικής ανάπτυξης είτε άμεσα λόγω των έργων υποδομής και πολιτικής ανάδειξης των πόρων της περιοχής είτε έμμεσα λόγω ιδιωτικών πρωτοβουλιών, β)

⁹³ Κοκκώσης, & Τσάρτας, (1999). Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό. Πάτρα: ΕΑΠ.

βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος λόγω έργων υποδομής, τα οποία χωρίς την ανάπτυξη του τουρισμού δεν θα γίνονταν.⁹⁴

5.2)Εταιρική κοινωνική ευθύνη και «πράσινα ξενοδοχεία» στο νομό Ηλείας

Η εφαρμογή εξοικονόμησης πόρων στον ιδιωτικό τομέα και συγκεκριμένα στα ξενοδοχεία , έχει αρχίσει ήδη να εφαρμόζεται στο Νομό Ηλείας . Τα «πράσινα ξενοδοχεία»⁹⁵ θα αποτελέσουν την πρωτοπόρο ιδέα ενός φιλοπεριβαλλοντικού τουρισμού , ο οποίος θεωρείται πλέον μονόδρομος για την Ελλάδα. Με «θέλγητρο» τις προς απόδοση επιδοτήσεις , οι ξενοδοχειακές μονάδες ξεκίνησαν να χρησιμοποιούν νέες μορφές ενέργειας για την εξοικονόμησης της , λαμβάνοντας πρόσθετα πλεονεκτήματα στις επενδυτικές ενισχύσεις .⁹⁶ Η εκτεταμένη εφαρμογή τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας καθώς και φιλικών προς το περιβάλλον ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στον ξενοδοχειακό τομέα θα συμβάλει σημαντικά στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού ξενοδοχειακού κλάδου διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος .⁹⁷

⁹⁴ Μριασούλη, Ε. (2000). Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης: Χαρακτηριστικές Προσεγγίσεις (Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις,. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.

⁹⁵ EcoGreen Hotel (2013). Green Hotel Certification Programs Snowball, Sparks Confusion Pineapple Hospitality and Eco Green Hotel Examine Hotel Certification Programs, and Explore how Changes in the Market Will Impact your Business. Διαθέσιμο στη: <https://www.ecogreenhotel.com/ecogreen-newsletter/EGH_Jan/green_certifications.html>

⁹⁶ Green Hotel Association, (2013), Why Should Hotels be Green? Διαθέσιμο στη: <<http://greenhotels.com/index.php>>

⁹⁷ Κοκκώσης. & Τσάρτας, (1999). Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό. Πάτρα: ΕΑΠ.

Σε ατομικό επίπεδο , ο ευαισθητοποιημένος επισκέπτης της χώρας μας , θα επιδιώξει να κλείσει δωμάτιο έγκαιρα , για να ενισχύσει , από μέρους του τον οικολογικό αγώνα , πιστεύοντας ότι θέτει ένα λιθαράκι στην διάσωση του πλανήτη ⁹⁸. Η προώθηση και η προβολή μιας πρωτοβουλίας όπως αυτή των «πράσινων ξενοδοχείων», αποτελεί την καλύτερη διαφημιστική τεχνική . Οι κρατήσεις θα εκτοξευθούν και οι αφίξεις στο Νομό θα πολλαπλασιαστούν .⁹⁹

5.2.1) Η περίπτωση του ομίλου Aldemar Hotels & SPA

Το 2000, ο Όμιλος εισήγαγε το «**Mare Verde**», ένα σύγχρονο πρόγραμμα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης¹⁰⁰ με άξονα το περιβάλλον και τον άνθρωπο. Σήμερα πλέον, αποτελεί σημείο αναφοράς και κορμό ανάπτυξης της εταιρίας, ενώ και για τα χρόνια που ακολουθούν αναμένεται μεγαλύτερη εμβάθυνση και ευαισθητοποίηση σε θέματα τόσο περιβάλλοντος όσο και εκπαίδευσης. Στο κέντρο του προγράμματος ΕΚΕ της Aldemar βρίσκεται το περιβάλλον. Αναλυτικά, η Aldemar επιδίδεται σε μια σειρά ενεργειών για να πιστοποιήσει το ουσιαστικό της ενδιαφέρον όχι μόνο για την περιβαλλοντική διαχείριση της επιχείρησης αλλά και του συνόλου.¹⁰¹

⁹⁸ Δίκτυο Υπεύθυνων Οργανισμών και Ενεργών Πολιτών- Quality.Net (2008). Aldemar: Η Πιο Πράσινη Ξενοδοχειακή Αλυσίδα στην Ευρώπη. Διαθέσιμο στη:<
<http://www.qualitynet.gr/displayITM1.asp?ITMID=60966&LANG=GR>

⁹⁹ Μριασούλη, Ε. (2000). Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης: Χαρακτηριστικές Προσεγγίσεις (Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις,. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.

¹⁰⁰ Hrima.gr, (2008). Αφιέρωμα στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη- Aldemar, Το Πρόγραμμα “Mare Verde” Διαθέσιμο στη: <<http://www.hrima.gr/article.asp?view=423&ref=407>>

¹⁰¹ Aldemar Hotels & Spa, (2013). Ο Όμιλος Aldemar. Διαθέσιμο στη:<
<<http://www.aldemarhotels.com/pages/gr/omilos-aldemar/aldemar.php>>

- Διαχείριση των ενεργειακών πόρων μέσω της εγκατάστασης συστημάτων τεχνολογίας αιχμής. Μηχανισμός ρύθμισης της κατανάλωσης νερού για τις βρύσες, κεντρικοί ηλεκτρικοί διακόπτες σε όλα τα δωμάτια, λαμπτήρες εξοικονόμησης ενέργειας και χρήση της ηλιακής ενέργειας συνεισφέρουν και στην εξοικονόμηση ενέργειας για όλες τις λειτουργίες των ξενοδοχείων και στα υψηλά επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών. Το 1999 εφαρμόστηκε το μεγαλύτερο, στην Ελληνική Ξενοδοχεία, πρόγραμμα εξοικονόμησης ενέργειας (ηλιακοί συλλέκτες) στα τρία ξενοδοχεία της Κρήτης. Το πρόγραμμα επεκτάθηκε και στις εγκαταστάσεις των ξενοδοχείων της Ρόδου & της Πελοποννήσου.
- Καθαρισμός των παραλιών των ξενοδοχείων με την συμμετοχή των πελατών αλλά και του ίδιου του ανθρώπινου δυναμικού των ξενοδοχείων. Η διατήρηση της καθαριότητας και της καλής οργάνωσης των ακτών αποτελεί μία από τις βασικές της πράσινες αρχές. Η εταιρία είναι αναγνωρισμένη για την προσπάθεια αυτή με την διάκριση της «Γαλάζιας Σημαίας» για τις ακτές των ξενοδοχείων της για 11 συναπτά έτη.
- Διαχείριση αποβλήτων: Όλες οι μονάδες της Aldemar είναι εξοπλισμένες με μηχανισμούς διαχείρισης αποβλήτων που αποθηκεύουν και καθαρίζουν βιολογικά το νερό το οποίο στη συνέχεια χρησιμοποιείται στην άρδευση.
- Έλεγχος της κατανάλωσης προϊόντων μη φιλικών προς το περιβάλλον. Η χρησιμοποίηση ανακυκλωμένων προϊόντων όπως το χαρτί και το γυαλί είναι μια ακόμη ενέργεια για την προστασία του τοπικού περιβάλλοντος. Ο περιορισμός των απορριμμάτων και η επαναχρησιμοποίηση συσκευασιών και προϊόντων, όταν είναι εφικτό, αποτελεί μια ακόμη προτεραιότητα της

περιβαλλοντικής πολιτικής. Σε όλες τις μονάδες, ανακυκλώνονται χαρτί, γυαλί, αλουμίνιο, μελάνια και μπαταρίες.

- Τα απορρίμματα συλλέγονται σε συγκεκριμένα μέρη από όπου αποστέλλονται συστηματικά για ανακύκλωση.
- Υποστήριξη μη κερδοσκοπικών και κυβερνητικών οργανισμών της Ελλάδας για την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας. Η εταιρία υποστηρίζει, προωθεί και συμμετέχει ενεργά στις περισσότερες ενέργειες οργανώσεων όπως οι: Αρκτούρος, Αρχέλων, WWF, Clean-up Greece, Green Globe, Clean up the Mediterranean, καθώς και η Ελληνική Εταιρία προστασίας της Φύσης. Σε όλους τους προορισμούς της εταιρίας οργανώνονται εκστρατείες αναδάσωσης, όπως στη Χερσόνησο στην Κρήτη, στον ποταμό Αλφειό στην Πελοπόννησο, στην περιοχή της Καρύταινας κ.ά.
- Καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων: Η επιτυχημένη προσπάθεια παραγωγής βιολογικών προϊόντων σε ειδική φάρμα στο ξενοδοχείο Aldemar Olympian Village, στη δυτική Πελοπόννησο το έτος 2000-01, οδήγησε στην εφαρμογή του «σχεδίου» και σε μονάδες της Κρήτης.
- Ανάπτυξη καινοτόμων πρωτοβουλιών: Η δημιουργία του «Πράσινου δωματίου» στο οποίο συμμετέχει ο όμιλος Aldemar, ως μέλος του ΣΕΤΕ (Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων) αποτελεί μια καινοτομία η οποία βρίσκεται σε πιλοτική φάση. Το «Πράσινο δωμάτιο» έχει στόχο να αποτελέσει ένα οπτικό ερέθισμα για την κατεύθυνση που μπορεί και πρέπει να ακολουθήσει κάθε ξενοδόχος στις μελλοντικές κατασκευές και επεμβάσεις στο χώρο του τουρισμού και αποτελείται από τεχνολογίες και προϊόντα που έχουν στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας.

- Αφύπνιση και εκπαίδευση: Η Aldemar χορηγεί, οργανώνει και συμμετέχει σε σεμινάρια και ημερίδες με θέματα ευρύτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος ενώ προάγει και υποστηρίζει την συνδρομή των εργαζομένων σε περιβαλλοντικούς οργανισμούς. Πολλές διακρίσεις και βραβεία προέρχονται από Tour Operators, διεθνείς οργανισμούς και τοπικούς φορείς, για την περιβαλλοντική πολιτική του Ομίλου Aldemar.

Η περιβαλλοντική δράση της Aldemar σε αριθμούς συνοψίζεται ως εξής¹⁰²:

- 85% του ζεστού νερού χρήσης καλύπτεται από την παραγωγή και εκμετάλλευση της ηλιακής ενέργειας
- 7.010 τμ. ηλιακοί συλλέκτες για εξοικονόμηση ενέργειας - ένα από τα μεγαλύτερα solar fields στην Ευρώπη
- 1.320.000 Ευρώ συνολικό κόστος επένδυσης σε νέες τεχνολογίες
- Συστήματα βιολογικού καθαρισμού σε κάθε ξενοδοχείο 35% ετήσια εξοικονόμηση νερού με τη χρήση βιολογικού καθαρισμού
- 3.200 kwt ενέργειας εξοικονομούνται από τη χρήση της τεχνολογίας που ισοδυναμεί με την καύση 300 τόνων πετρελαίου
- 40% ετήσια εξοικονόμηση ηλεκτρικής ενέργειας, με χρήση υδρόψυκτων συστημάτων κλιματισμού
- 25 στρέμματα γης ποτίζονται με το νερό που εξοικονομείται από το βιολογικό καθαρισμό
- 25% των καλοκαιρινών αναγκών σε λαχανικά και φρούτα καλύπτεται από τη φάρμα βιολογικών προϊόντων της Aldemar

¹⁰²Hrima.gr, (2008). Αφιέρωμα στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη- Aldemar, Το Πρόγραμμα “Mare Verde” Διαθέσιμο στη: <<http://www.hrima.gr/article.asp?view=423&ref=407>>

→ Ανακυκλώνονται σε όλες τις μονάδες: 9.000 κιλά χαρτί, 69.500 κιλά γυαλί, 12.000 κιλά μαγειρικό λάδι, 491 κιλά ηλεκτρικά στοιχεία, 4.000 τεμάχια λαμπτήρες και 230 είδη εξοπλισμού Η/Υ.

→ Εκπαίδευση:

Από το 1999 η Aldemar πραγματοποιεί συνεχείς και συστηματικές επενδύσεις στην εκπαίδευση παρέχοντας στους εργαζόμενους σεμινάρια κατάρτισης και εκπαίδευσης σε συνεργασία με τους σημαντικότερους εκπαιδευτικούς οργανισμούς στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Μόνο για το 1ο εξάμηνο του 2010, το κόστος επενδύσεων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους εργαζόμενους της Aldemar ξεπέρασε τα 60.000,00 Ευρώ. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι πέρα από τις ομαδικές εκπαιδεύσεις γίνονται και εξατομικευμένες εκπαιδεύσεις στις δεξιότητες και ιδιαιτερότητες του κάθε εργαζόμενου.

→ Ενίσχυση τοπικών κοινωνιών:

Με σεβασμό στην ταυτότητα και τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των τοπικών κοινωνιών, η Aldemar υποστηρίζει περιβαλλοντικές δράσεις και πολιτιστικές εκδηλώσεις, στις περιοχές όπου δραστηριοποιείται. Επιπλέον, σημαντικό μέτρο ενίσχυσης αποτελεί η προσφορά εργασίας στην τοπική κοινωνία καθώς και οι συνεργασίες με τοπικούς προμηθευτές.

→ Υποτροφίες: Η Aldemar υποστηρίζει πρόγραμμα υποτροφιών σε φοιτητές και αριστούχους αποφοίτους τουριστικών σχολών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας.

→ Εκδρομές προσωπικού: Η Aldemar διοργανώνει σε ετήσια βάση εκδρομή στο εξωτερικό στην οποία έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής όλοι οι εργαζόμενοι του Ομίλου. Η εταιρία αναλαμβάνει και καλύπτει μέρος των εξόδων.

→ Συνεισφορά εργαζομένων

Η Aldemar ως υπεύθυνος εργοδότης ενθαρρύνει την εθελοντική προσφορά των εργαζομένων της για την αντιμετώπιση έκτακτων περιστάσεων αλλά και για τη γενικότερη προσφορά στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

→ Εθελοντική Αιμοδοσία - Τράπεζα Αίματος

Η Aldemar αποτέλεσε την πρώτη εταιρία στο χώρο του τουρισμού και μια από τις πρώτες πανελλαδικά που ίδρυσε τράπεζα αίματος. Σημαντική δράση που μετρά 12 χρόνια ζωής και τουλάχιστον 250 εθελοντές αιμοδότες το χρόνο. Συνολικά για τα 3 τελευταία έτη από την Τράπεζα Αίματος έχουν εξυπηρετηθεί πάνω από 350 περιστατικά καλύπτοντας τόσο ανάγκες των εργαζομένων μας και όσο και μελών των οικογενειών τους.

→ Συνεισφορά σε πληγέντες από τις πυρκαγιές

Η διοίκηση του Ομίλου Aldemar και οι εργαζόμενοι στα κεντρικά γραφεία και στις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις σε Κρήτη, Ρόδο και Δυτική Πελοπόννησο, από την πρώτη κιόλας στιγμή βρέθηκαν κοντά στους πληγέντες της Πελοποννήσου, παρέχοντας στέγη σε πυρόπληκτους και διασώστες, καθώς και ιματισμό και σίτιση σε άστεγους από τα χωριά της περιοχής του Πύργου και της Ανδρίτσαινας, όπου ο Όμιλος δραστηριοποιείται. Από τα χρήματα που συγκέντρωσαν από τους εργαζόμενους του Ομίλου, δημιουργήθηκε παιδική χαρά στο πυρόπληκτο χωριό Λαμπέτι του δήμου Πύργου. Η κατασκευή της ολοκληρώθηκε στις 30 Μαΐου 2008 και τα εγκαίνια πραγματοποιήθηκαν στις 17 Ιουνίου 2008.

→ Διακρίσεις

Όλα τα παραπάνω έρχονται να επισφραγιστούν με μια σειρά διακρίσεων:

- Με τη σημαντικότερη διάκριση Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ), το βραβείο καλύτερης «πράσινης επιχειρηματικής πρωτοβουλίας THALES Green Award for Excellence 2009», η βράβευση πραγματοποιήθηκε το Μάιο, στην Αθήνα, στο πλαίσιο

του ετήσιου συνεδρίου Κοινωνικής Εταιρικής Ευθύνης (CEO & CSR Money Conference 2009), που διοργανώθηκε από τη Money Conference και την EuroCharity.

- Την ανακήρυξη του Ομίλου ως Europe's Leading Green Hotel Chain 2008 από τον Διεθνή Τουριστικό Οργανισμό World Travel Awards, σε εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στο Poprad της Σλοβακίας τον Οκτώβριο. Η διάκριση αυτή, που για πρώτη φορά κέρδισε ελληνική τουριστική επιχείρηση, τοποθέτησε τη χώρα στο χάρτη του πράσινου τουρισμού και υπογράμμισε την έννοια της αειφορίας, η οποία και αποτελεί θεμελιώδη αρχή δράσης της Aldemar, από την ίδρυσή της έως σήμερα.
- Το 3ο βραβείο απέσπασε ο ξενοδοχειακός Όμιλος Aldemar Hotels & Spa για την περιβαλλοντική του δράση, στην Τελετή Απονομής των Ελληνικών Βραβείων Επιχειρήσεων για το Περιβάλλον 2006-2008 που πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο ΓΑΙΑ - Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, από τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Επιχειρήσεων Προστασίας Περιβάλλοντος (ΠΑ.Σ.Ε.Π.ΠΕ.) σε συνεργασία με τον Σύνδεσμο Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ).
- Το διεθνές βραβείο/Σήμα Ποιότητας Green Key 2009 & 2010 του Ιδρύματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Fee-Foundation for the Environmental Education) απενεμήθη στο ξενοδοχειακό συγκρότημα του Ομίλου Aldemar, Olympian Village (2009), στη Σκαφιδιά του Νομού Ηλείας και στα ξενοδοχεία Royal Mare, Knossos Royal & Cretan Village (2010), στη Χερσόνησο του Νομού Ηρακλείου στη Κρήτη.¹⁰³
- Όλα τα ξενοδοχειακά συγκροτήματα του Ομίλου λειτουργούν και είναι πιστοποιημένα με σύστημα HACCP από τη TUV HELLAS.¹⁰⁴

¹⁰³ Green Hotel Association, (2013), Why Should Hotels be Green? Διαθέσιμο στη: <<http://greenhotels.com/index.php>>

¹⁰⁴ Hrima.gr, (2008). Αφιέρωμα στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη- Aldemar, Το Πρόγραμμα "Mare Verde" Διαθέσιμο στη: <<http://www.hrima.gr/article.asp?view=423&ref=407>>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο τουρισμός εξαρτάται και επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες , με κυριότερο τον τρόπο διαχείρισης των υποδομών και των τεχνικών που διαθέτει ο κάθε τόπος . Στην παρούσα φάση , η γενική εικόνα του ελληνικού τουρισμού βρίσκεται σε ένα αρκετά καλό επίπεδο , αναφορικά με την παγκόσμια οικονομική δυσχέρεια . Ωστόσο , καλό θα ήταν να ληφθούν μέτρα για την διεύρυνση των ορίων , με την δυναμική εισαγωγή στις τουριστικές παγκόσμιες αγορές .Επειδή , προφανώς , και είναι δύσκολο να εφαρμοστούν άμεσα τα νέα μέτρα , πρέπει να ξεκινήσει από την τοπική κοινωνία και να επεκταθεί σε ολόκληρη την χώρα.

Κατά αυτόν τον τρόπο ο Νομός Ηλείας , ο οποίος κατέχει μεγάλα ποσοστά τουριστικής κίνησης ετησίως , θα πρέπει μέσω των αρμόδιων αρχών , όσο και των επιχειρήσεων να εισάγει μια καινοτόμο περιβαλλοντική διάσταση στην αναπτυξιακή πολιτική του τουρισμού , η οποία θα δίνει την δυνατότητα διασφάλισης της βιωσιμότητας των πόρων μέσω εναλλακτικών μορφών και δραστηριοτήτων τουρισμού. Η διάχυση ήπιων δραστηριοτήτων και η προσέλκυση τουριστικών ροών από τις ακτές στην ενδοχώρα με γνώμονα τις κρίσιμες χωρητικότητες πόρων και περιοχών, δημιουργεί νέες ευκαιρίες για την συγκράτηση των πληθυσμών και την βελτίωση της ποιότητας ζωής τους, συμβάλλει επομένως στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Σκόπιμο θα ήταν να προχωρήσει ένα πιλοτικό πρόγραμμα προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον Νομό , πέραν των ήδη υπαρχόντων. Κατευθυντήρια πλαίσια και πηγή υλικού βάσης για το πρόγραμμα αυτό θα αποτελέσουν τα Περιφερειακά και Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, όπως επίσης τα Ειδικά και τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης του ΥΠΕΧΩΔΕ, και οι Μελέτες Τουριστικής Ανάπτυξης των

Περιφερειών της χώρας του ΕΟΤ. Η υλοποίηση των πιλοτικών αυτών προγραμμάτων θα είναι δυνατή με την ένταξή τους σε Κοινοτικά Προγράμματα, Πρωτοβουλίες και άλλα χρηματοδοτικά πλαίσια, δεδομένου ότι τεκμηριώνεται τόσο η σκοπιμότητα όσο και η βιωσιμότητα αυτής της μορφής τουριστικής ανάπτυξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ελληνική βιβλιογραφία
- Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1991) “Τουριστική Οικονομία” Τόμος Α εκδόσεις Interbooks Αθήνα
- Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1991) “Τουριστική
- Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1996) “Τουριστική Πολιτική” εκδόσεις Interbooks Αθήνα
- Ηγουμενάκης Νίκος Γ., (1996) “Τουριστικό Μάρκετινγκ” εκδόσεις Interbooks Αθήνα
- Φιλιππάτος, Γ.(1985). Εισαγωγή στη χρηματοδοτική διοικητική. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Χρήστου, (1999) “Έρευνα Τουριστικής Αγοράς” εκδόσεις Interbooks Αθήνα
- Ανδριώτης, Κ. (2005) Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός. Αθήνα
- Μριασούλη, Ε. (2000). Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης: Χαρακτηριστικές Προσεγγίσεις (Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις,. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.
- Κοκκώσης. & Τσάρτας, (1999). Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Βαρβαρέσος Σ. (2000), «Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, η Ελληνική πραγματικότητα», Β' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός
- Βαρβαρέσος Σ (1999), «Τουρισμός, οικονομικές προσεγγίσεις», Αθήνα: Προπομπός.

- Ε.Σ.Υ.Ε. Τουριστική Κίνηση. Ειδική Ενημερωτική Έκδοση. Αθήνα, 2002
- Ι.Τ.Ε.Π., «Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός», διάφορα τεύχη
- Βασιλάκη Γαλάνη-Μουτάφη (2002), «Ερευνες για τον τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο», Α' έκδοση, Αθήνα: Προπομπός
- Μοίρα Π.(2005), «Τουριστική γεωγραφία της Ελλάδας», Αθήνα: Interbooks,
- Πατσουράτης Β.(2002), «Η ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού τουριστικού τομέα», Αθήνα: Επτάλοφος
- Παυλόπουλος Παναγιώτης Γ (1999), «Το Μέγεθος και η Δυναμική του Τουριστικού Τομέα», Αθήνα: Ι.Τ.Ε.Π.

· Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Patelis, C. Petropoulos, K. Metaxiotis, K. Nikolopoulos, V. Assimakopoulos; “SFTIS: A decision support system for tourism demand forecasting” Journal of Computer Information Systems, Volume XXXXIV, Number 1, pp. 21-32, Fall 2003.
- Ανδριώτης, Κ. (2001). “Problems of tourism development: The Greek insular Regions”, Άρθρο υπό δημοσίευση σε βιβλίο με τίτλο «Mediterranean Tourism: Socio-cultural Change, Environmental Impacts and Policy Responses”. Αθήνα: Bill Bramwell & Bernard Lane.
- Jonathan Z. Bloom; Tourist market segmentation with linear and non-linear techniques.
- Zhongwei Han, Ramesh Durbarry, M. Thea Sinclair; Modelling US tourism demand for European destinations.

- Chao-Hung Wang; Predicting tourism demand using fuzzy time series and hybrid grey theory.
- Armstrong, J.S., Collopy, F., 1992. Error measures for generalizing about forecasting methods: Empirical comparisons. *International Journal of Forecasting*, 8, 69–80.
- Faraway, J., Chatfield, C., 1998. Time series forecasting with neural networks: A comparative study using the airline data. *Applied Statistics*, 231-250.
- Fildes, R., Makridakis, S., 1988. Loss functions and forecasting. *International Journal of Forecasting*, 4, 545-550.
- Frechtling, D.C., Heinemann, B., 2003. Forecasting tourism demand: Methods and strategies. *Annals of Tourism Research*.
- Hibon, M., Evgeniou, T., 2005. To combine or not to combine: selecting among forecasts and their combinations. *International Journal of Forecasting*, 21, 15-24.
- Law, R., Pine, R., 2004. Tourism demand forecasting for the tourism industry: A neural network approach

Ø Ηλεκτρονικές πηγές :

- <http://www.touristorama.com>
- <http://www.ilialivegr/>
- <http://www.zourtsa.gr/ilia.htm>
- EcoGreen Hotel (2013). Green Hotel Certification Programs Snowball, Sparks Confusion Pineapple Hospitality and Eco Green Hotel Examine Hotel Certification Programs, and Explore how Changes in the Market Will Impact

- your Business. Διαθέσιμο στη: <https://www.ecogreenhotel.com/ecogreennewsletter/EGH_Jan/green_certifications.html>
- Δίκτυο Υπεύθυνων Οργανισμών και Ενεργών Πολιτών- Quality.Net (2008). Aldemar: Η Πιο Πράσινη Ξενοδοχειακή Αλυσίδα στην Ευρώπη. Διαθέσιμο στη:< <http://www.qualitynet.gr/displayITM1.asp?ITMID=60966&LANG=GR>
 - Green Hotel Association, (2013), Why Should Hotels be Green? Διαθέσιμο στη: <<http://greenhotels.com/index.php>>
 - Hrima.gr, (2008). Αφιέρωμα στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη- Aldemar, Το Πρόγραμμα “Mare Verde” Διαθέσιμο στη: <<http://www.hrima.gr/article.asp?view=423&ref=407>>
 - Aldemar Hotels & Spa, (2013). Ο Όμιλος Aldemar. Διαθέσιμο στη:<<http://www.aldemarhotels.com/pages/gr/omilos-aldemar/aldemar.php>>
 - <http://www.peloponnesians.co.uk/index.php/peloponnese-gr/hlias-gr.html>

Ø Υπουργικές διατάξεις

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών

Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, *ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007 – 2013*, Αθήνα, Ιανουάριος 2007

Γνώμη τις Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής τις Ελλάδος (ΟΚΕ) επί του Εθνικού

Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς 2007-2013 – Δ' ΚΠΣ, Απρίλιος 2006

Νόμος 3614/2007 «*Διαχείριση, Έλεγχος και Εφαρμογή Αναπτυξιακών Παρεμβάσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2007 – 2013*», Συνεδρίαση τις Ολομέλειας τις Βουλής, 21/11/07

- **Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων**

Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος - Διεύθυνση Χωροταξίας, *ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ*, Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης, Αθήνα, 31 Ιουλίου 2007

ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ, Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης, Αθήνα, 2 Μαΐου 2007

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης, Μάιος 2007

· **Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.**

Πρακτικά Συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων της Ελλάδας (ΚΕΔΚΕ),
Απόφαση Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων της Ελλάδας (ΚΕΔΚΕ), Νοέμβριος 2007

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1) Στατιστικά 2008

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	2008			
	ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	6.967.623	8.657.775	15.625.398	577.618
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	494.704	134.535	629.239	16.597
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	43.294	3.165	46.459	1.009
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	128.318	99.562	227.880	9.851
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	144.209	18.567	162.776	3.243
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	92.596	6.942	99.538	1.319
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	86.287	6.299	92.586	1.175
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.154.371	934.763	2.089.134	63.830
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	57.053	5.682	62.735	1.299
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	650.391	282.156	932.547	12.208
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	7.873	2.484	10.357	506
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	48.870	5.956	54.826	1.284
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	94.155	103.928	198.083	10.200
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	68.371	9.961	78.332	1.744
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	227.658	524.596	752.254	36.589
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	187.122	16.749	203.871	4.204
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	26.945	826	27.771	887
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	63.308	9.530	72.838	1.073
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	55.017	3.469	58.486	1.331
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	41.852	2.924	44.776	913
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	609.520	235.934	845.454	21.713
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	62.515	1.310	63.825	1.558
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	99.721	9.692	109.413	2.220
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	318.163	77.096	395.259	14.577
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	129.121	147.836	276.957	3.358
ΗΠΕΙΡΟΣ	309.877	58.038	367.915	9.205
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	39.155	2.083	41.238	621
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	30.542	13.331	43.873	1.366
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	181.185	23.851	205.036	3.544
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	58.995	18.773	77.768	3.674

ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	299.207	758.012	1.057.219	63.841
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	57.286	247.276	304.562	19.477
ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	134.999	420.353	555.352	33.777
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	48.107	73.302	121.409	7.501
ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	58.815	17.081	75.896	3.086
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	475.573	303.052	778.625	17.597
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	135.096	9.360	144.456	3.643
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	213.954	53.351	267.305	6.500
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	126.523	240.341	366.864	7.454
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	397.543	195.163	592.706	19.858
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	40.723	17.666	58.389	961
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	170.082	42.881	212.963	11.079
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	40.905	1.324	42.229	1.310
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	86.307	15.844	102.151	4.148
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	59.526	117.448	176.974	2.360
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	700.375	245.836	946.211	26.583
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	169.829	98.866	268.695	7.030
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	68.097	6.672	74.769	2.422
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	211.581	76.071	287.652	7.741
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	96.270	27.875	124.145	3.155
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	154.598	36.352	190.950	6.235
ΑΤΤΙΚΗ	1.327.156	2.070.185	3.397.341	49.879
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	988.571	1.673.819	2.662.390	32.395
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	158.060	285.338	443.398	8.310
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	11.792	16.586	28.378	1.061
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	168.733	94.442	263.175	8.113
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	172.131	139.106	311.237	18.792
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	83.705	48.933	132.638	7.642
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	43.567	75.273	118.840	8.879
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	44.859	14.900	59.759	2.271
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	444.478	1.683.849	2.128.327	132.878
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	235.386	1.430.954	1.666.340	111.165
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	209.092	252.895	461.987	21.713
ΚΡΗΤΗ	395.566	1.882.553	2.278.119	132.641
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	156.916	871.334	1.028.250	59.123
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	62.650	279.450	342.100	19.721
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	50.865	310.509	361.374	23.457
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	125.135	421.260	546.395	30.340

2) Στατιστικά 2009

ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.
ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	

7.352.183	8.542.307	15.894.490	626.042
-----------	-----------	------------	---------

485.521	126.398	611.919	18.135
41.418	3.049	44.467	1.041
122.394	93.233	215.627	10.983
144.158	17.285	161.443	3.453
89.325	7.063	96.388	1.381
88.226	5.768	93.994	1.277
1.216.403	890.648	2.107.051	68.369
54.912	4.847	59.759	1.251
671.519	283.425	954.944	12.921
10.072	2.440	12.512	594
52.553	4.882	57.435	1.465
101.242	88.714	189.956	11.276
80.076	9.680	89.756	1.828
246.029	496.660	742.689	39.034
187.386	16.088	203.474	4.642
30.029	718	30.747	919
64.094	9.217	73.311	1.344
54.627	3.843	58.470	1.390
38.636	2.310	40.946	989
641.007	221.626	862.633	23.940
64.301	1.838	66.139	1.540
121.205	10.479	131.684	2.283
329.482	87.079	416.561	16.464
126.019	122.230	248.249	3.653
363.165	56.144	419.309	10.523
43.479	2.388	45.867	667
36.820	11.993	48.813	1.634
210.648	22.612	233.260	3.715
72.218	19.151	91.369	4.507
342.716	778.526	1.121.242	72.165
70.893	284.031	354.924	24.382
151.740	415.702	567.442	35.993

σελ.10

54.576	61.474	116.050	8.252
65.507	17.319	82.826	3.538
499.859	268.719	768.578	17.817
143.723	10.030	153.753	3.342
221.515	51.129	272.644	6.694
134.621	207.560	342.181	7.781
415.856	187.586	603.442	21.649
37.047	15.729	52.776	983
174.321	50.100	224.421	12.247
43.005	784	43.789	1.335
99.211	10.155	109.366	4.371
62.272	110.818	173.090	2.713
763.966	270.317	1.034.283	29.737
197.971	115.740	313.711	9.084
73.022	7.368	80.390	2.469
217.845	84.926	302.771	8.047
102.977	26.905	129.882	3.405
172.151	35.378	207.529	6.732
1.340.834	1.957.430	3.298.264	52.762
978.641	1.594.356	2.572.997	33.487
171.374	251.445	422.819	9.040
12.362	17.622	29.984	1.204
178.457	94.007	272.464	9.031
173.697	136.892	310.589	19.496
85.167	48.283	133.450	7.967
46.786	76.406	123.192	9.173
41.744	12.203	53.947	2.356
479.920	1.700.519	2.180.439	143.153
244.909	1.424.936	1.669.845	117.354
235.011	275.583	510.594	25.799
441.853	1.931.414	2.373.267	143.654
154.425	873.643	1.028.068	61.015
73.765	322.864	396.629	22.164
75.886	306.421	382.307	25.499
137.777	428.486	566.263	34.976

3) Στατιστικά 2010

2010			
ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.
ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	

6.876.371	8.964.224	15.840.595	654.339
------------------	------------------	-------------------	----------------

416.784	114.937	531.721	18.830
38.692	3.409	42.101	1.088
90.791	79.876	170.667	11.397
140.374	19.556	159.930	3.457
67.964	6.855	74.819	1.405
78.963	5.241	84.204	1.483
1.118.831	839.356	1.958.187	72.505
51.468	4.661	56.129	1.308
615.418	275.414	890.832	13.397
10.800	2.461	13.261	703
51.430	3.170	54.600	1.573
96.863	94.349	191.212	13.068
72.398	7.767	80.165	1.891
220.454	451.534	671.988	40.565
168.151	20.119	188.270	4.899
22.192	545	22.737	919
58.286	13.286	71.572	1.459
51.253	3.012	54.265	1.470
36.420	3.276	39.696	1.051
593.007	228.369	821.376	24.845
63.496	1.402	64.898	1.727
115.645	10.361	126.006	2.499
297.303	94.138	391.441	16.809
116.563	122.468	239.031	3.810
356.690	58.205	414.895	11.210
38.748	2.278	41.026	711
39.571	14.748	54.319	1.701
210.762	22.313	233.075	4.258
67.609	18.866	86.475	4.540
345.088	795.059	1.140.147	73.007

66.183	275.576	341.759	24.470
166.034	437.404	603.438	36.648
51.343	64.099	115.442	8.180
61.528	17.980	79.508	3.709
470.178	253.290	723.468	18.580
124.829	10.765	135.594	3.350
218.431	51.937	270.368	7.310
126.918	190.588	317.506	7.920
408.580	166.225	574.805	23.036
35.759	12.737	48.496	1.054
174.383	44.974	219.357	13.374
43.267	793	44.060	1.340
100.152	9.248	109.400	4.464
55.019	98.473	153.492	2.804
734.712	308.490	1.043.202	30.458
181.914	160.048	341.962	9.011
68.777	6.406	75.183	2.771
213.838	80.975	294.813	8.355
102.235	25.985	128.220	3.731
167.948	35.076	203.024	6.590
1.253.433	1.946.902	3.200.335	53.806
905.099	1.588.183	2.493.282	34.447
159.108	245.687	404.795	9.003
14.096	15.659	29.755	1.159
175.130	97.373	272.503	9.197
150.905	139.609	290.514	20.341
71.332	45.740	117.072	8.134
41.129	78.585	119.714	9.574
38.444	15.284	53.728	2.633
442.808	2.056.066	2.498.874	151.902
226.922	1.754.213	1.981.135	124.874
215.886	301.853	517.739	27.028
417.204	2.037.597	2.454.801	150.920
137.552	926.174	1.063.726	63.253
69.760	319.300	389.060	23.180
70.540	338.688	409.228	26.769
139.352	453.435	592.787	37.718

4) Στατιστικά 2011

σελ.10

2011			
ΑΦΙΞΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.
ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	
6.312.960	10.041.765	16.354.725	704.181
369.372	142.667	512.039	20.344
32.619	2.560	35.179	1.123
87.265	101.568	188.833	11.832
127.094	26.074	153.168	4.576
57.253	6.753	64.006	1.405
65.141	5.712	70.853	1.408
1.052.183	950.758	2.002.941	74.447
46.821	4.282	51.103	1.330
593.287	336.160	929.447	13.545
11.535	2.580	14.115	710
51.324	3.298	54.622	1.665
83.695	100.751	184.446	13.366
72.916	8.039	80.955	2.268
192.605	495.648	688.253	41.563
142.141	24.095	166.236	5.217
11.407	406	11.813	1.033
55.358	17.227	72.585	1.544
43.784	2.769	46.553	1.498
31.592	3.693	35.285	1.142
566.389	242.609	808.998	34.401
60.866	1.316	62.182	1.725
113.340	10.263	123.603	11.210
287.170	100.610	387.780	17.667
105.013	130.420	235.433	3.799
346.075	64.804	410.879	11.975
30.603	1.880	32.483	763
35.552	16.182	51.734	1.704
217.598	24.809	242.407	4.951
62.322	21.933	84.255	4.557
299.137	866.298	1.165.435	76.790
57.422	305.038	362.460	25.654
135.938	469.952	605.890	38.326
45.628	72.140	117.768	8.772

60.149	19.168	79.317	4.038
420.891	254.934	675.825	18.661
114.180	10.660	124.840	3.321
200.270	45.230	245.500	7.157
106.441	199.044	305.485	8.183
365.216	172.183	537.399	23.158
33.378	15.630	49.008	1.181
153.901	48.812	202.713	13.215
37.182	1.399	38.581	1.336
95.900	9.555	105.455	4.614
44.855	96.787	141.642	2.812
670.413	317.180	987.593	31.255
179.107	153.992	333.099	9.117
59.262	5.756	65.018	2.848
181.529	92.013	273.542	8.551
95.971	27.489	123.460	4.119
154.544	37.930	192.474	6.620
1.182.361	2.037.713	3.220.074	54.231
836.144	1.647.351	2.483.495	34.651
162.748	263.494	426.242	9.021
12.279	17.468	29.747	1.159
171.190	109.400	280.590	9.400
139.032	160.955	299.987	20.623
70.403	53.384	123.787	8.139
34.239	86.533	120.772	9.752
34.390	21.038	55.428	2.732
375.131	2.376.578	2.751.709	167.746
188.131	2.027.001	2.215.132	139.566
187.000	349.577	536.577	28.180
384.619	2.430.991	2.815.610	165.333
138.852	1.056.862	1.195.714	68.021
68.312	386.452	454.764	29.922
58.995	367.637	426.632	27.023
118.460	620.040	738.500	40.367

5) Στατιστικά 2012

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Πληρότητα κλινών, κατά μήνα

(σε ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα)

ΕΤΟΣ 2012

ΜΗΝΑΣ	Πληρότητα Κλινών
Ιανουάριος	17,0
Φεβρουάριος	17,1
Μάρτιος	20,1
Απρίλιος	18,6
Μάιος	34,1
Ιούνιος	53,2
Ιούλιος	64,1
Αύγουστος	68,0
Σεπτέμβριος	55,1
Οκτώβριος	26,6
Νοέμβριος	16,3
Δεκέμβριος	17,5

NUTS (0, I, II and III)		Αριθμός καταλυμάτων			Αριθμός κλινών		
		Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	Τουριστικά κάμπινγκ	Σύνολο
GR	ΕΛΛΑΔΑ	9.661	294	9.955	767.756	80.339	848.095
GR1	Βόρεια Ελλάδα	2.283	101	2.384	143.424	33.202	176.626
GR11	Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	385	16	401	21.616	6.207	27.823
GR111	Έβρος	67	2	69	4.029	963	4.992
GR112	Ξάνθη	19	2	21	1.426	411	1.837
GR113	Ροδόπη	22	2	24	1.607	764	2.371
GR114	Δράμα	21	0	21	1.074	0	1.074
GR115	Καβάλα	256	10	266	13.480	4.069	17.549
GR12	Κεντρική Μακεδονία	1.192	71	1.263	87.596	24.203	111.799
GR121	Ημαθία	33	0	33	1.566	0	1.566
GR122	Θεσσαλονίκη	140	3	143	14.353	3.915	18.268
GR123	Κιλκίς	19	0	19	845	0	845
GR124	Πέλλα	63	0	63	2.737	0	2.737
GR125	Πιερία	388	28	416	19.941	7.742	27.683
GR126	Σέρρες	35	0	35	2.103	0	2.103
GR127	Χαλκιδική	514	40	554	46.051	12.546	58.597
GR13	Δυτική Μακεδονία	123	0	123	5.696	0	5.696
GR131	Γρεβενά	25	0	25	1.059	0	1.059

GR132	Καστοριά	33	0	33	1.865	0	1.865
GR133	Κοζάνη	34	0	34	1.664	0	1.664
GR134	Φλώρινα	31	0	31	1.108	0	1.108
GR14	Θεσσαλία	583	14	597	28.516	2.792	31.308
GR141	Καρδίτσα	37	0	37	1.946	0	1.946
GR142	Λάρισα	43	2	45	2.780	516	3.296
GR143	Μαγνησία	421	8	429	19.368	1.640	21.008
GR144	Τρίκαλα	82	4	86	4.422	636	5.058
GR2	Κεντρική Ελλάδα	2.730	135	2.865	188.438	33.127	221.565
GR21	Ήπειρος	370	15	385	14.644	3.526	18.170
GR211	Άρτα	14	0	14	737	0	737
GR212	Θεσπρωτία	57	5	62	2.909	1.158	4.067
GR213	Ιωάννινα	203	1	204	6.646	210	6.856
GR214	Πρέβεζα	96	9	105	4.352	2.158	6.510
GR22	Ιόνια Νησιά	917	23	940	88.534	5.617	94.151
GR221	Ζάκυνθος	272	5	277	28.916	1.203	30.119
GR222	Κέρκυρα	394	8	402	43.536	1.860	45.396
GR223	Κεφαλλονιά	153	2	155	10.626	1.203	11.829
GR224	Λευκάδα	98	8	106	5.456	1.351	6.807
GR23	Δυτική Ελλάδα	269	22	291	18.512	5.498	24.010
GR231	Αιτωλοακαρνανία	74	3	77	3.414	500	3.914
GR232	Αχαΐα	110	6	116	6.858	1.247	8.105
GR233	Ηλεία	85	13	98	8.240	3.751	11.991
GR24	Στερεά Ελλάδα	553	18	571	30.173	5.144	35.317
GR241	Βοιωτία	36	0	36	1.627	0	1.627
GR242	Εύβοια	251	8	259	16.776	2.180	18.956
GR243	Ευρυτανία	36	0	36	1.659	0	1.659
GR244	Φθιώτιδα	145	6	151	6.082	2.331	8.413
GR245	Φωκίδα	85	4	89	4.029	633	4.662
GR25	Πελοπόννησος	621	57	678	36.575	13.342	49.917
GR251	Αργολίδα	145	20	165	11.150	3.827	14.977
GR252	Αρκαδία	101	5	106	3.167	1.045	4.212
GR253	Κορινθία	108	6	114	7.650	1.423	9.073
GR254	Λακωνία	129	9	138	4.787	2.852	7.639
GR255	Μεσσηνία	138	17	155	9.821	4.195	14.016
GR3	Αττική	661	10	671	59.572	2.640	62.212
GR30	Αττική	661	10	671	59.572	2.640	62.212
GR300	Αττική	661	10	671	59.572	2.640	62.212
GR4	Νησιά Αιγαίου, Κρήτη	3.987	48	4.035	376.322	11.370	387.692
GR41	Βόρειο Αιγαίο	394	0	394	22.034	0	22.034
GR411	Λέσβος	142	0	142	8.654	0	8.654
GR412	Σάμος	193	0	193	10.621	0	10.621
GR413	Χίος	59	0	59	2.759	0	2.759
GR42	Νότιο Αιγαίο	2.059	33	2.092	190.039	9.056	199.095
GR421	Δωδεκάνησος	1.043	3	1.046	142.256	396	142.652
GR422	Κυκλάδες	1.016	30	1.046	47.783	8.660	56.443
GR43	Κρήτη	1.534	15	1.549	164.249	2.314	166.563
GR431	Ηράκλειο	493	3	496	68.185	570	68.755
GR432	Λασιθί	198	2	200	23.719	318	24.037
GR433	Ρέθυμνο	312	4	316	30.793	570	31.363
GR434	Χανιά	531	6	537	41.552	856	42.408

